

»Po nalogu Giulie jedna grupa škavista, vodjenih od Karla Lupetina, uspjela je da zaplijeni u blizini nekoj kanti benzina...«

Michele Risolo e zapaljenju Balkana u knjizi »Il fascismo nella Venezia Giulia«.

GLASILLO SAVEZA

JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ISTRA

ITALIJA JE DANAS
VRLO MALENA

Sve očitije jačanje Male antante u posljednje vrijeme značilo je ujedno i sve očitije slabljenje fašističke internacionalne politike. Kad je pak osnovan Balkanski pakta Italija je na internacionalnom terenu doživjela najveći udarac. Put a. Barthoua, ministra vanjskih poslova Francuske, u Prag, Bukarešt i Beograd značio je najveće priznanje Francuske politike Male antante i Balkanskog pakta. Zamisao Male antante i Balkanskog pakta zainteresirala je toliko Francusku i Sovjetsku Rusiju, da su one u Zemljama predložile, da se na toj osnovi stvoriti sistem regionalnih paktova, koji bi garantovali mir u Evropi. Ta je ideja prihvaćena i ona se danas provodi. Evropa se organizuje na inicijativu Francuske i Rusije po uzoru Male antante i Balkanskog pakta. Sastav je zaborvana ideja Mussolinijevog četvornog paktu, sastav je zaborvana ideja revisionizma, sastav je ostavljen po strani sve ono što se iz Rima onako superiorno propovijeda. Ono što se sada provodi u Evropi na polju internacionalne politike znači negaciju i susbjanje fašističkih teza.

Italija ne može ideji regionalnih paktova postaviti svoje regionalne paktove. Ona danas ne može više da računa na Njemačku i da s njom kombinira neku protuakciju. Njemačka danas, poslije krvavih događaja od 30. juna, ne može više da se upušta u avanture. Zato je Italiji bila ostala još jedina nuda u Englesku. Italija je zbog toga u svojoj štampi udarila po ideji regionalnih paktova u uvjerenju, da će i Englezzi odbiti francusko-sovjetsku akciju i da će regionalni paktovi propasti žhog tega. Kad je g. Barthou isao u London da pridobije Englesku za ideju regionalnih paktova, u prvoj redu za ideju Istočnog paktu, koji bi vodio Poljsku, Njemačku, Austriju i Balkanske zemlje, talijanska je štampa pisala, da taj put znači siguran neuspjeh, da će Engleska dati Francuskoj lekciju itd. Interesantno je danas čitati članke, koji su tih dana izlazili u talijanskoj štampi. Eto, još 10. jula pisao je milanski »Corriere della sera«:

Engleska je odlučno protivna da pomogne ideji regionalnih paktova i ne će da joj pruži ni moralnu potporu. Engleska je protivna francuskoj paktomaniji, koja je zarazila Evropu poslije propasti konferencije za razoružanje. Nije vjerojatno da bi Barthou mogao da pridobije Englesku za te paktove (Istočni i Mediteranski) pošto je Engleska odlučno protivna tim planovima.

U službenom organu talijanskog ministarstva vanjskih poslova »Il Giornale d'Italia« pisao je Gayda:

»Engleska ne odobrava francusku politiku regionalnih paktova. Prilikom sastanka s Barthouom bit će zadaća engleske vlade da pozove Francusku na druge puteve u vanjskoj politici, koji bolje odgovaraju situaciji nego regionalni paktovi. Ti paktovi samo komplikiraju situaciju. Pomiču težiste i deformiraju značenje problema. Regionalni paktovi imaju unilateralni karakter i u duhu su rata. U Londonu će još jednom doći do sukoba dviju suprotnih tendencija.«

Sastav je jasno iz ovoga što je Italija očekivala od sastanka u Londonu. Vjerovatno je u potpunu neuspjeh g. Barthoua. Zanahala se mislu da će u Londonu »pozvati na red« Francusku, da će joj dati lekciju, a nije krila ni nudu, da bi eventualno nekim slučajem iz toga da se razvije situacija za uskrsavanje četvornog paktu, »Giornale d'Italia« je u tom smislu nešto i natucao.

To što je Italija prišeljivala nije se dogodilo. Naprotiv, Engleska je pristala na ideju regionalnih paktova, ona je načelno uz taj plan, ona ne prima na sebe dodušne nikakve specijalne obaveze, ali daje već sada Istočnom paktu veliku svoju moralnu potporu. U tom smislu izrečeni su govori britanskih državnika, dani su službene izjave i sve je jasno i očito. Engleska je prihvatala potpuno ono, što je Barthou želio i on je na povratku iz Londona s pravom rekao, da je »vrlo zadovoljane«. Britanski ministar vanjskih poslova John Simon rekao je u londonskom parlamentu ovo:

»Velika Britanija je pristala što većeg proširenja mreže sistema sigurnosti pod uslovom stroge uzajamnosti. U tome ona gleda jedan od osnova za očuvanje mira i uspostavu povjerenja u Evropi. Prema tome Velika Britanija se odlučila da i službeno objavi načrt Istočnog paktu. Pošto bi on bio strogo uzajamne prirode i podesan za konsolidaciju evropskog mira, taj načrt služuje potporu vlade Njegovog Britanskog Veličanstva.«

Ono što je g. John Simon govorio o regionalnim paktovima i specijalno o Istočnom paktu samo jače potvrđava značenje pobjede francuske politike i samo jače potvrđava poraz onih teza, koje su do jučer dolazile iz Rima. Kako se, dakle, danas Rim drži?

ŠTIRI NOVE KONFINACIJE

SREĆKO BAJT, IVO DIDIĆ IN
IZ IDRIJE KONFINIRANI V SAK PO PET LET — IVAN
LEBAN IZ GORICE OBSOJEN NA PET LET KONFINACIJE —
VLADIMIR SIMANDL, ČESKI DRŽAVLJAN IZGNAN IZ
ITA LIJE

Gorica, 16. jula 1934. (A g i s). Šećaždaj lahko poročamo o žalostnem epilogu idrijskih aretacij, o katerih je »Istra« že pisala. Nihče si ni misil, da bodo aretiranci konfinirani, ker si je vsakdo predstavljal to le kot hipen izbruh fašističnih oblastev v ustrahivanje naših ljudi. Toda prišlo je drugače. Vidi se, da imajo fašisti popolnoma pripravljen načrt, kako naj se gospodarsko in politično uniči posest našega ljudstva. Gre za to, da Italija postavi v vsem obveznjem pasu čisto svoje ljudi. Zato hoče uničiti vsakega domaćina, vsakega Slovence. To naj bi imelo za Italiju velik pomen. Ona hoče pred vsem pokazati svetu, da je Julijska Krajina italijanska in s tem trajno utrditi svojo posest. Za Idrijo je to naloge preuzeo politični tajnik Plinio Mutto. Že dolgo je bil na tem, da gospodarsko in seveda tuđi drugače popolnoma uniči domaćine in da na njihovo mesto postavi Italijane. To mu je sedaj uspelo.

Po dolgem sumnjičenju in zalezovanju so zaprljali več Idrijanov, kot je to naš list že poročal, med katerimi so bili tudi Srećko Bajt, Ivo Didić in odv. Fr. Vidmar. Postavljeni so bili takoj po aretaciji pred pokrajinsko konfinacijsko komisijo, ki le vsakega odsodila na 5 let konfinacije.

Srećku Bajtu so takoj po odsodbi odvezeli koncesijo in zaprli trgovino šivalnih strojev, koles in drugih predmetov. Zraven tega so mu zaprli fotografiski atelje in vzel več agencij, tako tudi podružnico »Assicurazio-

ni generali«. To je bilo vse premišljeno in tako bodo sedaj dali trgovino in agencije kakemu Italijanu.

Konfinirani Ivan Didić je bil lastnik znamenega hotela. Kot smo zvedeli bodo tudi nimeni vzel hotel baje že 22 t. m. Toda Idrija ne bo ostala brez hotela. Nov hotel bo v kratkem imel doseljeni Italijan Basile, ki je bil nekdaj navaden »caporale«, a se je pred leti priselil v Idrijo, kjer se je tudi poročil s Slovenko. Zdaj je dobil na razpolago višo vojašnico na Starem trgu (Piazza XX. Settembre), katero bo preuredil v hotel. Tačko bo znani domaći hotel uničen in njegovo mesto bo zavezl nov.

Istotako bo mesto odv. Franca Vidmarja prevzel neki italijanski odvetnik.

Pred dobrim mesecem smo prinesli kratko vest, da je policija v Gorici aretirala Ivana Lebana, starega 26 let, uslužbenega pri tvrdki Koren in Vlad. Simandla, po klicu elektromehanika. Kot smo pomotoma javili, nista bila prepeljana v Rim, temveč postavljena pred goriško konfinacijsko komisijo. Ta ju je po kratkem procesu odsodila. Ivan Leban je bil konfiniran na pet let, Vlad. Simandl, ki je češki državljan pa je bil izgnan iz Italije in je moral otići iz ne zelo kratkem roku.

Poostreno sistematično uničevanje našega življa v zadnjem času je zelo zadelo ljudi, ki se za politične stvari sploh niso zanimali.

ZOPET DVA PROCESA PRED POSEBNIM SODIŠČEM

Obsojenih je pet oseb z Goriscega zaradi protifašistične propa gande

Trst, 9. jula 1934. — (A g i s). — Danes zjutraj je bilo pred posebnim sodiščem za zaščito države v Rimu obsojenih sedem oseb z Goriscega zaradi protifašistične propagande in organizacije, ki so jo razvijali leta 1933. Branili so jih odvetnika Manassero in Ciolella. Državni pravnik je zahteval kazni od 3 do 6 let. Sodišče pa jih je odsodilo od 1 do 5 let. — Točno tako počeo fašistični časopisi in tudi tržaški »Piccolo«. Čudno je pred vsem to, da noben časopis ne navajo imen obsojencev.

Posebno čudno pa je to za »Piccolo«, ki je najbolj razširjen list na Goriscem, med tem ko navaja imena zagovornikov in imen državnega pravnika. »Greh se pove, grešnika pa ne...«

Trst, 16. jula 1934. (A g i s). — Danes zjutraj je bilo pred posebnim sodiščem v Rimu obsojenih nekaj antifašistov iz Specije Obdolžili so jih, da so lansko leto vršili protinacionalno propagando in organizirali sestanke. Obsodbe so bile od 4 do 18 let.

TRŽAŠKI TRGOVEC PERTOT PONOVNO ARETIROVAN

Trst, 16. jula 1934. (A g i s). — Trgovac Albert Perot iz Trsta je bil lansko leto radi suma protidržavne propagande obsojen na 1. leto leče, ki je presezen in se je letos maja meseca vrnil domov. Toda ni bil še en teden na svobodi ko so ga ponovno aretirali in ga odvedli. Od tkrat ni znano ničesar gotovega o njegovem

osudu. Kot se doznavata je prišel ponovno pred sodišče in je bil ponovno obsojen, radi istega delikta, čeprav ni bilo nobenih dokazov protiv njemu in je sam odločno zanikal vsako krivido. Poleg tega se doznavata, da je bil obsojen na dve leti konfinacija, da je bil obsojen na Liparih. Pravica je pač samo za tiste, ki jo delajo...

Sto su mogli u Rimu drugo nego da polju ono što su do jučer pljuvali. Italija ne može sebi priuštiti taj luksuz da i dalje napada onu politiku, koju sada podupire i — Engleska. U Rimu to nisu očekivali. A sad kad se to dogodilo treba se snačiti. Italija okreće zastavu i prihvati u strahu da ne bude sasvim izbačena s međunarodnog terena — i ona regionalne paktove. Jučer je u tim paktovima vidjela »opasnost rata« i optuživala je Francusku i Malu antantu, a danas mora da pravi lijepe lice i da se vuče za Engleskom, pa izjavljuje da »načelno« i ona prihvati plan regionalnih paktova...

Dne 13. jula objavljen je službeni komunikate fašističke vlade, u kojem je rečeno, da Italija zauzimlje stanovište, koje se potpuno podudara s onim Velike Britanije. U tom komunikatu kaže se još, da ideja regionalnih paktova služi konsolidaciji mira itd. Jednom riječju — savršeno lizanje ranijih pljuvotina...

U smislu tog službenog komunikata Mussolinijevi vlasti piše ovih dana čitala talijanska štampa i zaboravljaju ono što je par dana ranije pisala. Čitali je svijet svjedok jednog nevjerojatno bezobraznog preokreta, a i talijanski čitali moraju da se dive — »ravnoj i čvrstoj liniji« Mussolinijevi politike.

Naročito je Njemačka opazila preokret Italije. Njemačka štampa očito napada Italiju zbog ovakvog mizernog povlačenja i naglog skretanja za 180 stupnjeva preko noći. Interesantno je što na napadaju nješčke štampe odgovara talijanski »Giornale d'Italia« i ostali listovi od 17. jula donose na uvodnim mjestima svi slične član-

ke diktirane od Mussolinija. Tu se kaže, da su prigovori koje njemačka štampa upravlja Italiji neumjesni. Italija nije vodila dvojnicu politiku niti iznevjerila Njemačku. Italija je bila protiv stvaranja bilo kakvih blokova u Evropi, jer nije htjela da se Evropa dijeli u protivničke tabore. Francuski projekat istočnog Locarno, na koji je Italija odmah poslije Velike Britanije dala načelan pristanak regulirati će odnos između država u istočnoj Evropi i garantirati sigurnost. Kao što postojeći Locarno garantira granice na Rajni, tako će Istočni pakt garantirati zapadne granice Njemačke i drugih šest država koje bi zajedno sa Njemačkom imale da zaključi ovaj pakt. Postojeći Locarno i istočni pakt nisu u opreci, nego se dopunjaju. Budući da je Njemačka pristala i dobrovoljno potpisala locarnski pakt nema razloga da ne pristane i ne potpiše istočni pakt. Italija se ne može predbasti dvojnicu, jer je njezina politika dosljedna. Istočni pakt Europa se neće dijeliti u suparničke tabore nego će ovaj pakt zajedno sa postojećim locarnskim paktom predstavljati bazu evropske sigurnosti.

Imate li strpljivosti uporedite to što piše Mussolinijeva štampa 17. jula s onim što je pisala 10. jula i što je citirano u početku članka!

A vrlo je karakteristično i ono što je 17. jula napisao rimski »Tevere«:

»Možda su u Berlinu mislili, da će Italija time što se protivi stvaranju blokova, da stvari jedan blok sa Njemačkom, koji bi

se suprotstavio Francuskom bloku. Ako su to Nijemci mislili, onda su se u nizu mnogih razočaranja morali razočarati i u ovoj stvari.«

Kako da se sve ovo nazove? Nema riječ u političkoj terminologiji za ovakve događaje. Svakak imperijska politika to nije.

To je mnogo manje i mnogo bijednije od onoga što je Italija značila u vanjskoj politici početkom ovog stoljeća. Sto je još ostalo od ovih plamenih friza o »Pohodu na cijeli svijet« i o obnavljanju rimskog carstva? Mussolinijeva Italija je u vanjskoj politici opet sasvim malena, ona nikomu ne imponira ničim ozbiljnim, ničim jakim i čvrstim. Kalco su se stvari promjenile u samu jednu godinu dana! Italija se danas nalazi na putevima, koje utire Francuska, ona se povlači za »gnjilim i degeneriranim Parizom... Roma eterna!...« Ona mora danas da priznaje onu politiku, koju je započela Mala antanta. Ona je danas prisiljena da daje svoj pristanak na onaj sistem, koji je u okviru Male antante i Balkanskog paktu započela prve da izgradjuje mala, prezrena, dživiljska Jugoslavija... Sto se to s Italijom dogodilo? Pa to je nevjerojatno!

Jest, nevjerojatno je. I kolikogod je nevjerojatno i kolikogod je neiskreno današnje pristajanje Italije uz novu evropsku politiku, koja nije rimska, toliko može da bude ipak vjerojatno, da će u ovom pravcu Italija postati još manjom, još slabijom i još bijednijom. Vremena se mijenjaju. Putevi historije skreću putem nove stvarnosti. Doći će možda dan, kad će Italija biti sretna ako njezina žrtva na oltar mira bude samo — Julijnska Krajina...«

»Prva fašistička škvadra, koju je bila pod direktnim vodstvom Giunte kojem je pomagač Lupetina, poslužila se kančama benzina i požar je planu...«

Michele Risolo e zapaljenju Balkana u knjizi »Il fascismo nella Venezia Giulia«.

FAŠISTIČKA DJECA
IZ BOSNE OTIŠLA SU
U KOLONIJE U ITALIJU

U poslednjem broju »Istre« javili smo, da je kroz Zadar prošlo 250 djece iz jugo-slavenske Dalmacije, koja su upućena u fašističke balsalne kolonije na lijetovanje i vojnički odgoj. Sad javlja zadarski »San Marco«, da je kroz Zadar prošlo još 22 djece, koja su pokupljena u Sarajevu. Fasisti su u Zadru priredili toj djeци velike fašističke manifestacije, kako piše »San Marco«. Na brod su djece otpraćena klicanjem Duceu. Djece su živo klicala Duceu.

FAŠISTIČKA ŠTAMPA DONOSI ČLANKE U KOJIMA NAPADA STUDENTE EMIGRANTE IZ JULIJSKE KRAJINE

Trst, 1. juna 1934. U svim glavnijim fašističkim listovima izšli su članci (zapravo jedan članak zadarskog »San Marca«, koji je preštampan) povodom turneje studenata emigrata iz Julijske Krajine po Bosni i Dalmaciji, s naročitim obzirom na namjeru studenata da u Trogiru postave kamenog Bijelog orla. »San Marco«, a po njemu ostala štampa, iskoristava taj motiv, da izreče mas

FRATAR FAŠIST

»Agenzia Italia« javlja da se povratio iz Sjeverne Amerike padre Salsa, koji je bio tamo upućen da propagira fašizam. Padre Salsa je dao toj agenciji jednu izjavu o svome djelovanju u Americi, iz koje vadi mo neke pasuse, da se vidi što sve može da radi i govori jedan nedostojan sljedbenik sv. Frane.

»Svuda sam u Americi, kaže padre Salsa, video određeni kult Ducea i fašizma, i taj kult je iznad svake partiske politike. Osobno sam govorio u mnogim kazalištima, propovijedao sam u mnogim crkvama, te sam tako imao široko polje i mogućnost da rastjeram maglu iz mnogih mozgova, koj nisu bili naklonjeni fašizmu. Sada je Duce omiljen svuda, ali to nije, zapravo, uspjeh nekog lokalnog rada, već su to posljedice grandioznog dvanaest godišnjeg rada Duceovog i fašističkog.«

»Vatikanски ugovor je pridobio Duceu ljubav dvadeset miltjuna američkih katolika, a i ja sam svuda preporučivao da se moli Gospodina neka sačuva papu, kralja i Ducea, a naročito Ducea, jer je on zapravo čovjek poslan od Boga.«

»Svi Talijani iz Amerike htjeli bi da dođu u Italiju kako bi mogli da se dive grandionom napretku domovine, koju je preporodio i proslavio Duce. Kada sam gledao takovu odanost i ljubav za Velikog Ducea, ja sam bio ponosan na Revolucionu i na to što sam fašista, pa ēu nastaviti svoja putovanja po svijetu kako bi Duce i Italija bili svuda sve to više ljubljeni.«

I sveti Franjo Asiški je putovao svjetom, ali sigurno nije mislio, kada je osnovao red siromaštva i ljubavi, da će jedan njegov redovnik derati sandale po svijetu za ovakove svrhe. *

„Vedetta d' Italia“ slavi biskupa Santina

Rijeka, junia 1934. — Dne 12 junia na dan Svetoga Antuna imao je riječki biskup Santin svoj imendant. Fašistički list »Vedetta d' Italia« koju ureduju i ljudi nimalo pobožni, osjetila se ipak ponukanom, da tim povodom donese članak o biskupu Santinu i u tom se članku na poseban način hvali i diže u nebesa Santin, kao biskup, koji zna svoju zadaću i s kojim je Rijeka dobila u svakom pogledu mnogo... (Santin je jednom riječju — fašista!).

NOVI SVEĆENICI U RIJEČKOJ BISKUPIJI

Rijeka, jula 1934. Riječka »Vedetta« denosi oduševljeni članak o »novim levitima« riječke biskupije. Taj je članak napisan tako zanosno kao da se radi o novim fašističkim sekretarima. Biskup Santin je zaredio dva svršena bogoslova riječkog sjemeništa, Don Cesara Giacoma i Antonu Zidaru iz Ilirske Bistriće. Niži red dobili su teolozi Vladimir Srčelić, Bogumil Vičić, Arsen Ružić, Stanislav Zadković, a svećenici je talar obukao Ivan Buleš. Razumije se sva s: ta imena i prezimena napisana u »Vedetti« na talijanski način.

FORSIRANA POUKA LATINSKOG GREGORIANSKOG PJEVANJA U JULIJSKOJ KRAJINI

Administrator goričke biskupije Sirotti nadgleda pouku po selima goričke nadbiskupije

Trst, jula 1934. — U zadnje vrijeme se forsira pouka gregorijanskog pjevanja po selima u Julijskoj Krajini, kako bi se na taj način istisnulo iz crkava i ono malo našeg jezika u rijetkim selima. Svu akciju toga vodi »Italia Redenta« sa predsjednikom E. Constantinim, a po direktivama Vrhovnog inspektora za narodni odgoj (R. Ispettore centrale per la Educazione Nazionale) prof. Enrica Muzia, uz potporu administratora Sirottija.

Taj inspektor je ovih dana izdao knjigu (»Facistizzazione della scuola«) u kojoj govori o tom pjevanju i ovo:

»Za to se fašizam, isto kao i crkva obraća masi sa ekspresivnim formama, sa pjesmom i ritmom, onako kako je htio Duce.«

Prema tome je Mussolini izmislio taj način izbacivanja iz naših sela i zadnjeg tračja naše pjesme.

Ove godine se poučavalo to pjevanje u 30 osnovnih škola, u 20 dječjih vrtića, 2 učiteljišta i osam ostalih, u sve 1.700 učenika sa 40 nastavnika. Slijedeće škol. go-

dine otvorit će se posebni tečajevi za učitelje u Gorici, Tolminu, Trstu, Puli, Rijeci i Postojni, kako bi se učitelje svih škola uputilo u to pjevanje, te da se do godine uvede u sve škole u Julijskoj Krajini.

Prošlih dana je u nekim školama bio ispit i javni koncerat gregorijanskog pjevanja. Tako su u Vrtojbi pjevala u crkvi djeca zabavista i I., II., III. i IV. razreda osnovne škole gregorijansku misu, a sva djeca su bila obučena u balanske uniforme. Zanimljivo je da su tome prisustvovali, uz ostale, i administrator Sirotti sa školskim proveditorom Parolijem. Sirotti je dječi održao jedan fašistički govor i povratio ih je. U Podgori je bila slična priredba, a i tu je bio prisutan Sirotti i tu je dječi održao sličan govor kao i u Vrtojbi.

U Gorici su se istakle koludrice Uršulinke u zabavu sv. Josipa, u konviku »Notre Dame« i u koledžu, ali Sirotti nije prisustvovao tim priredbama u gradu, već samo onima po selima.

SVECI U SLUŽBI FAŠIZMA
kao sretstvo za širenje mržnje protiv Jugoslavena u Julijskoj Krajini

Iskoristavanje crkve i svetaca u fašističke svrhe postaje u zadnje vrijeme pravilo u Julijskoj Krajini. Nije prošlo ni petnaest dana od proslave sv. Vida na Rijeci, gdje se tog svecu iskoristilo za širenje mržnje na Slavene. A sada imamo drugi slučaj sa sv. Nazarijem u Kopru.

Na 19 juna u Kopru se svečano proslavlja zaštitnika grada sv. Nazaria. Tu zgodu je iskoristio »Il Piccolo della Sera« da napadne Slavene. Na pet stupaca piše o historiji i čudesima toga svecu, a dobar dio toga članka posvećuje Slavenima. Tako iznalaš jedan napad god. 1837 na biskupu Ravnikara pod naslovom »La rivolta popolare contro un vescovo Slavo«. Najgorim riječima napada toga biskupa, koji skoro sto godina nije više medju živima, i nazivaju ga »grubim i surovim prelatom drugorodnim, za ograničenom obrazbom i kulturom, koji je imao sve seljačke osobine i koji je seljački prezirao fincu koparske gospode«. Opisuje napad te gospode na biskupu, i sve to dovadja u vezu sa borbama Talijana protiv Slavene. Na drugom mjestu priznaje da su seljaci okolice slavili sv. Nazaria kao svoga svecu, i da su dola-

zili u masama u procesiju obučeni u svoja pitoreskna narodna odijela, »ali danas prezrena i od najstarijih«, pa to dovadja u vezu sa političkim izborima 1893. Tu navadja kako su seljački povoli odvraćali narod da glasuje za Talijane i da su ti popovi iskoristivali sv. Nazaria u političke svrhe, jer da su gorovili kako taj svetac jaši na oblaci i više seljacima neka udara na Talijane sa poklkom »Udri ga, udri ga!« Sa tim riječima »Udri ga« svršava i »Piccolova članak. Cijeli je članak sračunat na to da se Slavene prikaže kao grube, divlje i zaostale štěćenice Austrije, koji da su na gadan i divljački način uništavali talijanstvo Istre.

I u Poreču je ovih dana bila jedna crkvena svečanost. Iz Genove su prenijeli relikvije sv. Maura i Eleutrija, pa je tom zgodom došlo do nacionalističkih demonstracija. Kordon su činili fašisti, balile i mlade Talijanke. Sa svečanosti su poslati telegrami Kralju i Mussoliniju i tu se obećava vjernost fašizmu u ime cijelog istarskog naroda. Ujedno se i zaklinju da će vjerno čuvati zapadnu talijansku granicu od napada s Istoka.

RESNICA O ATENTATU V RIHENMBERKU

Rihemberk, 10. jula 1934. — Nekateri časopisi so prinesli vest o atentatu, ki se je izvršil pretekli mjesec u Rihemberku. Iz časopisnih obvestil je izgledalo, da so atentat na rihemberškoga postaje načelnika, z imenom Giovanni Cavallieri, hotele izrabiti fašistične oblasti za nova preganjaja in nasilja nad Slovenci. Tudi so bile izvršene v ta namen prve aretacije. Počeli pa so bila v marsičem netočna in so hotela dati stvari brez potrebe posebnega povidarka, ki ga v bistvu ne zasluži. Saj je šlo le za maščevalno dejanje med Italijani samimi.

Dogodek se je po opisu verodostoj-

nih oseb izvršil tako-le:

Z večernim vlakom se je pripeljal v Rihemberk nek tujec, ki je takojo po izstropu povprašal nekega na kolodovru, ali je doma postajenačnik Cavallieri. Ta je baš tisti čas na vrtu zabil. Kratko nato se je tujec približal vrtni ograji, potegnil samokres in strejal. Že po prvem strelu je vril postajenačnik, kot bi pričakovao spustil vse z rok in jo ubral z vrtu kar so ga noge nesle. Pozabil je celo pogledati na napadalca, tako da ga pri zaslisanju sploh ni mogel opisati. Na junaškem begu je dobil en strel v nego in strel v meso, tako da je lahko še dalač tekel. Vsega

skupaj je oddal atentator za njim osem strelov in nato izginil.

Aretirali so okoli pet nedolžnih domaćinov, katero se većinom že izpustili, ker se je jim je pač ponešrečilo dokazati in podpreti vsako sumnjo proti njim.

O vžrokih napada krožijo med ljudstvom razni nasprotuoči si glasovi. Napadeni postojenačnik je znan član Ovre in brez dvoma izvira napad kot maščevanje radi njegovega delovanja od strani Italijanov samih. Tudi so mnjenja ki pravijo, da izvira to radi nasprotij med njim, ženo ter drugimi njenimi kavalirji. Kot posebno pa se povdarja mnenje, da gre radi nekih de-narnih zadev.

Naj bo že kar hoče, res je to, da za ta atentat ne more nikdar odgovarjati naše ljudstvo.

Krvce in povzročitelje naj iščejo le in samo v svojih vrstah. Da so vsi nepoznani pritepenci med našim ljudstvom nepriljubljeni in nepotrebni, jim mora biti znano. S tem pa se ni rečeno, da si iščejo naši ljudje z atentati izhoda v rešitev iz njih nasilja. Ta in marsikateri slučaj je že dokazal te naše trditve in fašistična justica je pri reševanju sličnih slučajev je jasno dokazala svojo kvalitetno.

Brat Liberata Štifića ubijenog od karabinjera osudjen na osam godina zatvora zbog sukoba s karabinjerima

Pula, jula 1934. — »Istra« je u svom broju od 19. januara ove godine donijela opširnu vijest o jednom strašnom umoru na Poreštin Dne 14. decembra su karabinjeri u noći provali u jednu seosku staju kod Baderne. U staji su spavala tri brata: Ivan, Danilo i Liberat Štifić. Karabinjeri su tukli po vratima, a braća nisu htjeli, da im otvore. Kad su karabinjeri u noći provali u čistom miru Liberata, a Danila su ranili, a Ivana neranjenog uhapsili. Taj je dogodaj odieknuo čitavom Istrom. Liberat Štifić smatra se riješen.

Žrtvom fašističkog terora u Julijskoj Krajini.

Ivan i Danilo Štifić dovedeni su bili 10. o. m. pred puljski tribunal. Oni su tuženi, da su oružjem oduprli karabinjerima s namjerom da ubiju i da su bez dozvole držali oružje. Danilu je 25 godina, a Ivanu 30. »Corriere Istriano« od 12. o. m. donosi o tom procesu neobično kratki izvještaj. Kaže se, da je u sukobu s karabinjerima jedan od trojice braće poginuo. Ivan Štifić je osudjen na 8 godina i 15 dana zatvora i 1500 lira globe, a Danilo je

DR. BIRSA RENEGAT IN ISKORIŠEVALEC NAŠEGA KMETA

Dražbe na Vipavskem

Postojna, 10. jula 1934. (Agis). Po vsei Vipavski dolini je u zadnjem času spet raspisanih za dražbo lepo število posestev. Kmetje, ki ne morejo plačevati letos zapadnih davčnih obrokov, bodo postavljeni na cesto. Običajno gredo posestva za bagateline zneske, včasih se posestvo proda samo za višino neplačanih davkov. Med mnogimi izkorisčevalci našega kmeta je tudi Slovenski dr. Karel Birsa, odvetnik v Ajdovščini, doma iz Rihemberka. Ta je pokupil v vipavski okolici že kakšnih dvajset posestev, vse za neverjetno nizke vsofe. Pa ne samo to. Znan je med domaćini in Italijani kot najhujši izkorisčevalec. Naj navedemo za to samo en primer: Pred kakšnim dvema leti je bilo izročeno dr. Birsi posestvo Antonu Batagelju iz Potoč z nalogom, da ga postavi na dražbo. Vso stvar je ta odvetnik zavlačeval preko enega leta, brez kakšnega posebnega vzroka. Ze z zavlačevanjem je imel škodo pred vsem dolžnik, obenem pa tudi upniki. Za Batageljevo posestvo pa, ki je bilo sodniško cenjeno na 80.000 lir, si je dr. Birsa pridržal nič manj kot 22.000 lir za svoje stroške. Temu primeru enakih bi lahko navedli še več. Tako postopanje, ne samo da je obsojanja vredno, ampak bi morala državna oblast razčistiti. Zdi se pa, da je oblastem tako delo naravnost všeč.

DR. BIRSA ODLIKOVAN ZA ZASLUGE PRIDOBILJENE OB VOLITVAH.

Ajdovščina, jula 1934. (Agis). — Znani slovenski odpadnik in vnet fašist, odvetnik v Ajdovščini dr. Karel Birsa je bil odlikovan s posebnim redom Mussolinija. Ob času volitev, pa tudi sicer, zlasti pa takrat je obrnil pozornost fašističnih oblasti nase s tem, da je s svojim avtomobilom prav vneto vozil in sillil ljudi na volišče. Njegovo delovanje v škodo našega ljudstva, bi zaslužilo poseben list v kroniki naših odpadnikov.

OSUDJEN, JER SE NIJE PRIJAVIO NA STAVNUJU

Gorica, jula 1934. — U Gorici je osudjen na 2 mjeseca zatvora Marij Gabrovec star 21 godinu, jer se nije prijavio na stavnu.

TRST AVSTRIJSKO PRISTANIŠČE

Vsebina pogodbe med Italijo in Avstrijo

Trst, 17. julija.

»Agenzia d'Italia d'oggia« je objavila besedilo sporazuma, ki je bil dosezen med Avstrijo in Italijo glede avstrijske svobodne cone v tržaškem pristaništu in glede ugodnostih tarifov za avstrijsko blago, ki potuje čez Italijo. Poglavitne točke sporazuma so sledeče:

1. Avstrijsko blago, ki potuje skozi tržaško pristanišče, vživa v pogledu javnih dajatev in trgovinskih olajšav iste ugodnosti, kot domače italijanske blago, naj potuje pod italijansko, ali avstrijsko zastavo.

2. Avstrijska vlada pristane na to, da postane Trst gradbeno in odpraprovo pristanišče za avstrijsko trgovinsko mornarico. V ta namen prevzame Avstrija v Trstu poseben del pristaniške obale. V ostalem bodo avstrijske trgovske ladje podvržene istim pristaniškim obveznostim kot domače italijanske.

3. Avstrijska vlada dobiti na razpolago del pristanišča Filibert knez od Aoste, kjer bo lahko pod istimi pogoji kot domače tvrdke, zgradila nepokrita skladischa za premog, ki bi ga rabile avstrijske trgovinske ladje, avstrijske zvezne železnice, ali avstrijski odjemalci, kateri imena pa morajo biti javljena. Nadalje dobiti Avstrija za svoje blago, bodisi uvozno ali izvozno, na razpolago potrebna pokrita skladischa, za katera bo plačevala znatno znižano najemnino.

4. Pristaniške tarife za avstrijsko uvozno in izvozno blago se znatno znižajo, in sicer za prekladanje avstrijskega premoga, za najemnino skladischa, za prekladanje blaga, za prekladanje žita. Znižanje znača od 10 do 20 posto za množine od 20 do 100.000 ton pri premogu. (Italija pričakuje, da se bo znižinah tarif za premog posebno posluževala angleška premogovna industrija za prodajo svojega premoga v Avstriji in za prevoz na talijanskih ladjih). Italijanska vlada bo pristala še na razna druga znižanja, a to na podlagi posebnih pogajanj.

5. Avstrija ustanovi v Trstu svoj lasten carinski urad. Pogodba velja za dobo 2 let.

TRST V ŠTEVILKAH.

Po statistiki iz L. 1931 ni imelo tržaško mesto niti 300 dvigal (liftov); izmed 57.464 stanovanj je samo 6.058 stanovanj opremljenih s kopalnicami. 1615 stanovanj ima centralno kurjavo, 39.391 stanovanj vodo, 37.163 stanovanj ima električno razsvetljivo. Od 53.984 kuhih je 27.654 na plin, 19.511 stanovanj ima stranična na vodno čiščenje, brez stranič pa je 3.490 stanovanj. V tem pogledu je položaj talijanskih mest strašen

Uzaludni pokušaji za napredak Pule

Jedna izložba, koja dokazuje »latinstvo« Istre

Pula jula 1934. — U zadnje vrijeme se kod nas vrše veliki naporci da se Pulu kako tako pridigne iz rasula u koji je zapala eto već 16 godina. Kada nije bilo više nikakog izgleda da bi se moglo u Puli nešto stvarna postići, a kada je vlast prestatila da daje prijedloge, poslani je u Pulu za prefekta neki Cimoroni sa nalogom da na neki način zadovolji Pulu, ali bez žrtava za vladu. On i poznati on. Maracchi (Mrak) dali su se na posao. Najprije su sa velikom pompom osnovali razna društva, a iza toga su na milanskem sajmu priredili Istarsku izložbu, koja je progutala silu novaca, ali do danas nema ni traga ikakvom uspjehu od te izložbe.

Sada su se bacili na propagandu za turizam. Poveli su akciju da se u Puli sagradi jedan pristojan hotel, jer ovdje nema ni jednog hotela koji bi bio imao pristojan. Sve je propalo. Kampanju za gradnju hotela poveli su preko »Corriere istriano«, ali bez ikakvog uspjeha, jer novaca nema, a i oni koji ga imaju neće da ga daju u tu nesigurnu svrhu. Općina ga ima još manje, jer nije kadra da popravi ni javne zahode po gradu, koji su u takovom stanju da smrde na kilometar daleko, a po selima puljske općine se već godinama nista ne radi. Tako su Perojci prisiljeni da piiju vodu iz jednog bunara punog blata i crva, a Štinjanci moraju da idu 3 kilometra daleko po vodu, jer im se pokvarila pumpa, a općina nema novaca da je popravi.

Medutim su prefekt Cimoroni i Mrak organizirali i ove godine u Areni operne pretstave u nadi da će privući strance u grad, ali osim par izleta organizovanih od fašista, na te pretstave ne dolazi niko iz vana, a ni mi iz grada, jer je takova mizerija da treba misliti na kruh, a ne na pretstave.

U nedjelju je otvorena izložba istarskih pejsaža. Izloženo je stotinjak fotografija i slika iz zapadne Istre i Labinštine. Izložba je otvorena pod pokroviteljstvom prefekta, a priređuje je »Comitato per turismo«, kojemu je na čelu Mrak. Bila je velika pomaka pri otvaranju u prisustvu svih vojničkih, civilnih i fašističkih ličnosti. Čak je i agencija Stefani službeno izvjestila o otvojenju.

Izložbu je otvorio Mrak jednim govorom u kojem je uzvisivao talijanstvo Istre i napao Jugoslaviju i — Nijemce. Uz to je kazao da su Nijemci imali osjećaj samo za »barbarski ščavunski folklor« i da su pravili Talijani bajesni kada čuju da Nijemci zovu Jadran »die blaue Adria, i kad ga nose, makar samo i naslikanog, na obale nečistog Dunava.

U gradu se živo komentira taj govor i svu složni u tome da se ovakvim govorima neće privući turiste, a naročito ne Nijemce.

Svak je do grla sit već ove mizerije, ovih komedija i ovog razbacivanja i ono malo novca u ovakove svrhe.

Inače »regnicoli« žive dobro, ali samo oni, i samo oni su zadovoljni.

KOPIČENJE SLUŽIB IN COMM. UFF. SEN. E. GRAZIOLI.

Sežena, 16. julija 1934. — (Agis). — Kopičenje služib v eni osebi, kar ni neredel pojav med fašisti, je vprašanje zase. Znano je, da se razni mogoci ne zadovoljujejo le z eno službo in hočejo imeti še kakve druge, zlasti častne priveske, ki kolikor je. Ker je prišla to že v javnosti ki je pričela obsojati, je bilo treba stvar tudi primerno obsoditi. To je storil tajnik fašistične stranke A. Starce, ki je krepko povedal, da fašistična doktrina ne dopušča nihovim »gregarjem« več kot eno službo. Povdral je zlasti, da ne smejo obstojati izjeme. Toda to ne velja za vse, vsaj v praksi ne. Zgleda, da ima ta izjema vendarle izjeme. Pred dobrim mesecem je bil centuri in paša Emil Grazioli povisan v senioriji. Ta čin je enak vojaškemu majorju. Razen poveljnika 59. kraške legije je še nadzornik kraških fašev, predsednik »dopolavora« in še bogove kaj. Kočno je on tudi pravi voditelj sežanskega ženskega faša, saj je politična tajnica te organizacija v stalnih posvetovanjih in stikih pri njem in pri njegovi ženi, ki se gotovo razume v takih stvareh, saj je bila prej čisto navadna modistka in tržaška koketka. Dolgo časa je namreč vodil z njo divje zakonske življene in v razkošju zapravljali, zlasti pri »Treh kronah«, mnogo denarja. Radi tega razmerja s tržaško kokočko, ki je bila pri tržaških dom Juanih že precej znana, so se pričeli ljudje zgražati in stvar je prišla na ušesa predstojnikom tako, da jo je bil prisiljen poročiti.

DVA KONJA ZA 500 LIR

Knežak, julija 1934. — (Agis). — Kmet Andreju Tomšiču iz Šembij so pred nedavnim birci iz Bistric zarubili, za zadnji obrok davkov, ki ga ni mogel takoj poravnati, dva konja. Davki s stroški vred so znašali komaj 500 lir in za ta znesek je kupil Derenčin, posestnik in gostilničar v Bistrici, oba konja, čepravno je bil že en sam več vreden. Najbolj žalostno pa je to, da pri takem oderuškem delu bistriške davkarije, pomagaču domaćini sami. Derenčin, ne samo da je kupil konja za smešno nizko ceno, ampak je Tomšiču nato nazaj prodal konja za 600 lir. Tako je Tomšič imel dvakratne stroške, ki so skupno znašali ca 200 lir. Na ta način bodo brez dvojma gospodarsko popolnom uničili naše kmet.

KANAL PREKO LOŠINJA

U vojničke svrhe otok Lošinj bit će presječen u dva dijela

Mali Lošinj, jula 1934. — Ovdje se osnovao jedan odbor, koji ima za zadužbu da poradi kako bi se prokopao kanal kod Malog Lošinja najužem dijelu otoka i tako spojio Kvarner sa Malim Kvarnerom. Odbor je osnovan na inicijativu Ministarstva mornarice, a po uputama potsekretara tog ministarstva Cavagnare. U odbor su ušla ova lica: comm. Gvido Cosulich, pretsjednik, gr. uff. Antonio Cosulich, comm. Ivan Vidulich, kapetani »kavaljeri« Antonio, Giulio i Eustachio Tarabochia, ing. Nikola Martinolich, kap. Josip Martinolich, kapetan Raguzin, Marko Vidulich i još neki.

Dužina projektiranog kanala će biti 66 metara, širina oko 5, a dubina 2 metra. Za početak je predviđeno da će kroz taj kanal moći prolaziti manje ratne ladje, a kasnije će se kanal produbiti i proširiti. Već se počelo sa popravkom glavne ceste koja vodi u luku, a cestu će se malo skrenuti i jedan dio obale će biti uređen na ulazu u kanal. Iznad kanala će se sagraditi most, u početku provizorni nemotican, a kasnije pomican, kako bi mogli i veći ratni brodovi proći kroz kanal. Tim kanalom bit će otok Lošinj presječen u dva nejednaka dijela. Sjeverni dio će imati 30 milja, a južni 18 milja dužine. U

projektu je i cesta koja bi išla od Velikoga Lošinja preko Maloga i Nerezina na Osor, pa preko cijelog Cresa na najbližu tačku do istarske obale i tu bi se prelaz na obalu vršio jednim »ferry boatom«. Sve troškove snosi država, a taj osnovani odbor je samo za formu. Radovi su već započeli, izradbom planova i topografskim snimanjem, koje je izvršio ing. Nikola Martinolich.

Još prije rata su bili nekoj poduzeli koraci da se taj kanal otvoriti, a naročito su se za to zauzimali kapetani Starčić i Budva, ali jedna komisija je bila konstatirala da kanal nije potreban. Iza kako su došli Talijani poduzeti su bili koraci kod admirala Cagne i kapetana boj. broda Paladina da se taj prokop napravi. Admiral Cagni i kapetan Paladini su bili oduševljeni tom idejom, ali su odgovorili da »sada nije zgodan politički momenat za to« (jer su se vodili pregovori za talijansko-jugoslovenski sporazum). Sada je, međutim, došao migt iz Rima, i to iz Ministarstva za ratnu mornaricu, pa se brže bolje sastavio taj odbor kako bi izgledalo da taj kanal neće imati čisto vojničku svrhu. Ali kanal ima sasvim vojnički karakter, da bi ratni brodovi mogli brže do jugoslavenske obale.

UTRJEVANJE MEJE

Vojaska dela na Nanosu se nadaljuje

Postojna, Julija 1934. (Agis). — V gozdovih na Javorniku in v hribih okrog Snežnika, tudi letos nadaljujejo z vojaškimi utrjevalnimi deli. Nič manj, če ne več, pa delajo in utrijevajo na Nanosu in okolišnih vrhovih. Zato nam dokazuje ogromna množina cementa, ki se vozi na vrh Nanosa. V Postojno pride dnevno do 20 vagonov cementa, ki ga potem odvajajo na razne kraje, v Ajdovščini pa ga iztovarijo dnevno 15 vagonov. Z vojaškimi tovornimi avtomobili ga odvajajo nato na pobočje Nanosa. Poleg Stefanovega vrha, ki je nad Postojno, utrijevajo pred vsem Suhij vrh. Tam so že prejšnja leta naredili vrsto rovov, kavern in drugih naprav. Tu je tudi, menda največja kaverna na Nanosu, ki ima dva dolga vhodna rovova in velik prostor v sredini, kamor se lahko zateče nekaj tisoč mož. Pri utrjevalnih delih so zaposleni samo Italijani, pri delih na cestah pa je bilo zaposlenih tudi nekaj domaćinov, a zelo malo.

OBMEJNA UTRJEVALNA DELA V GODOVICI

Idrija, julija 1934. (Agis). Lansko leto so italijanske vojaške oblasti pričele z utrjevanjem meje med Godovicom in Hodošico. Poleg vasi Novi svet so vse leto kopali in zidali v zemlji. Domačinom so trdili, da pripravljajo prostor za vežbanje milice. Vse naprave pa so že letosno pomlad začrili tako, da nihče ne ve, kjer so lani zidali. Poleg tega so že letosno pomlad začeli s kopanjem in utrjevalnimi deli poleg Go-

doviča. Tu je že ves čas zaposlenih preko 170 delavcev, ki so sami čistokrvni Italijani po večini doma iz južnih delov Italije. Vsi zaposleni pa so se moralni, predno so bili sprejeti v delo obvezati, da ne pojdejo iz utrjevalnega območja, dokler se delo ne zaključi. Domačini se ne smejo niti približati. Okrog utrjevalnih del stoejo drogovi z napisi, ki prepovedujejo dostop, fotografiranje itd. V bližino utrba ne smejo nobeden, zato skrbijo miličniki in pa karabinieri. Neka poljska pot, ki pelje tod mimo je zaprta. Tako je vsestransko preskrbljeno, da ne bi kakšen nepoklicanec preveč videl. Resnici na ljubo pa moramo povedati, da nihče ni radoveden in da prav nobenega ne zanima, kaj Italijani pripravljajo. Položaja v katerega so nas spravili, pač ne morejo več poslabšati. Le naj delajo, saj je tako vse brez pomena!

TRDNJAVE V IDRIJI SO VSE ZAKRITE

Idrija, julija 1934. (Agis). — O večletnih in večmiljonskih vojaških delih, s katerimi so zadnje čase utrjevali obmejni pas pri Idriji, ni več ne duha ne sluga. Kdor gre mimo teh naprav, bo komaj opazil razliko med staro in novo zasejanjo trav in grmičevjem. Vse terene kjer so zidali so zravnali in zbrisali vsakso, tudi najmanjšo sled o podzemnih utrdbah, ki so tako dobro zakrite, da jih ne more danes najti nihče brez tozadevnik skic in načrtov.

OGNUSEN ZLOČIN FAŠISTOVSKEGA UČITELJA V POSTOJNI

Solski upravitelj je izvabljal v njimi svojo sobo deklice in uganjal z orgije

Sestajst dolgih let že naš narod v zasedenem ozemlju hodi trnjevo pot in bilo boj za svoj obstanek. Sestajst let nemo prenaša vsa neznašna preganjanja in breme fašističnih mogotcev, ki ga tirajo v popolno duševno in gospodarsko propast, iz katere ne vidi več izhoda.

Pred nekaj dnevi je bil odkrit v Postojni gnusen zločin, ki mu ni para in kateri osvetljuje vso fašistično moralno dvatisočletne kulture. Na tankajšnjem ljudski šoli je šolski upravitelj — Italijan — izvabljal v svojo sobo deklice od 10—12 let stare pod pretezo, da vrši pregled, da-li imajo čista spodnja krilca, jih slučil do nagega in ugani z njim različne orgije. Deklicam je zagrožil, da bodo vse strogo kaznovane, ako kaj povedo najmanj pa staršem doma. Neka deklica iz ugledne rodbine iz Postojne je pričela jokati, ko bi morala iti v šolo. Starše je to slučaj zelo presenetil, ker to ni bilo običaj drugače zelo pridne deklice. Ko so jo trdo prijeli, je končno priznala vse.

Ta ostuden zločin Sottosantivega kovača nam je ponovni opomin, da dvignemo glas celemu svetu, kakšno gorje preživljajo naši zasluženi bratje v zasedenem ozemlju. Ni dovolj, da so narod gospodarsko že popolnoma uničili, kmet ne more več plačevati davkov in nima za napotrebnejše, sol in kruh. Kdor ne plača davkov v določenem roku in če nima več niti krave, da bi mu jo zarubili, mu zarubilo kar poljske predstelke že na njivi. Kaj bodo kmet pozimi jedel, ko so mu še to bore malo vzeli za kar se je trudil v potu svojega obraza, da bi zamej skromno preživeti svojo družino. Onečaščajo mu hčere in sedaj so se spravili še nad nedolžne otročice.

(rob)

JAVNA HISÀ V POSTOJNI.

Na pritisk s strani vojaških oblasti bo moralna občina zgraditi javno hišo. Zemljišče je v ta namen odmerjeno za hotelom »Ribnik«. Tudi tega sredstva se bodo torej poslužili za moralno in narodno uničevanje našega odpornega ljudstva. Prav gotovo ne bodo naše ženske nič bolj varne kod sedaj, ko prežijo na njih vojaki in fašisti skriti na polju kot volkovi in čakajo na plen..

(rob)

POLJSKI PRIDELEK ZAPLJENJENI, KER LASTNIK POLJA NI PLAČAL DAVKA

Z največjim zanimanjem smo poslušali tukajšnjega avtoprevoznika Scherberla, ki je te dni v javnem lokalnu pripovedal, kaj vse je videl na Tolminskem. Med drugim je povedal tudi, da

VIPAVSKA DOLINA DANES

Malokateri predel naše zemlje pod Italijo je živel pred vojno v takem mirnem blagostanju, kot ravno Vipavsko dolino. Malokateri kraj pa je bil po vojni tako v živo udarjen, kot ravno prelepa, blagostana polna dolina. Poslednja leta so Vipavce prinala na rob gospodarskega propada. Davki, vojaške razlastitve, brezposlenost, namereno uničenje sadjarstva in vinogradništva, zli kapriči deželnih in lokalnih fašističnih in drugih oblasti, neprestana preganjanja in slične šibe grozovitega režima v Julijskoj Krajini, so pahnili dolino v obup, bedo in neodoljivo mržnjo do krvavih eksekutorjev črnega režima v Julijskoj Krajini.

Nazorno pokazati bedo v vipavskih vases je sicer teško, ker se življenje naših vasi na zunaj bistveno, seveda kar se tiče gospodarske strani, ni toliko izpremenilo, da bi na prvi pogled padlo ono veliko obubožanje v oči. Vendar pa se takoj opazi, da so gostilne skoraj vedno prazne, človek opazi mladenc, polne sile, kako postopajo brez dela itd. itd., polno stvari, ki pa jačno kažejo, kako so gospodarsko padle naše vasi. Dovolj je rečeno, če se pove, da si danes vipavski kmetje od ust odtrgajo onih par jajc ali komadov perutnine da jo zamenjajo za sol in najpotrebnije. Onih par stotink kolikor stanejo jajca igrajo danes često zelo vlogo pri izdržavanju ubogih kmetijskih družin. Dolina je takoreko proletarijana ter skoraj bi dejal, da danes nima razlike med bajtarji, srednjimi in, takozvanimi, premožnejšimi kmetji. Vse skupaj predstavlja samo veliko revščino, ki se duši v ogromnih davkih, našilnih terjatvah italijanskih bank ter v prestarih rubežih.

Leta 1932 je bila vinska letina na Vipavskem radi prevelikega deževja zelo slaba. Vino ni doseglo one jačine kot običajno. Prav isto leto, je bil izdan vladni odlok glede prodaje kupnje in točenja vin, ki je v glavnem zaščitil vinogradništvo starih italijanskih pokrajin ter ogromno škodoval našim krajem. Po tem zakonu se ni smelo prodajati belo vino, ki nima nad 9 stopinj ter črno nad 10. Kot vsak novi odlok in zakon, se je tudi ta najstrožje izvajal v Julijski Krajini. Posledica tega je bilo da imajo še danes vipavski kmetje vse vino v kleteh ter da ga niso mogli do leta niti po najnižjih cenah oddati. Kljub temu pa so morali plačati velike davke, ki zadenejo ravno vinogradništvo. Letos, ko se je strogost tega odloka zakona nekoliko ublažila pa so zacele razni vinski prekupcevalci, večinom Italijani, uboge vinogradnike izkorisčati na neverjetne načine. Kmetje, ki niso imali kam spraviti novega vina, so jim prodajali dober stari produkt skoraj zastonj. Kmetje oddajajo svoje vinske pridelke tem prekupcevcem, ki se ob vsaki priliki sklicujejo na omenjeni odlok, samo da se rešijo svojega s muko pridobljenega pridelka ter da izpraznijo sede. Toda pokrit ni niti trud, niti velikanski davki in boben poje neprestano po vseh.

Lokalne, pokrajinske oblasti, hočejo prav sistematično uničiti naše, že itak gospodarsko zlomljene kmetovce. Kaže se to s sistematičnim pritiskom na naše ljudi vrši, naj ponazoriti naslednji odlok goriške prefektur:

NOVO VELIKO DELO ANDREJA GABERŠČEKA

K izdaji II. knjige »Goriški Slovenci«

Ljubljana, 16. julija 1934 (Agis) Ko pišemo te vrstice, je že stekla zadnja pola druge knjige velikega dela »Goriških Slovencev« g. Andreja Gaberščka. Še malo in že jo bomo vši oni, ki smo jo dolgo pričakovali z nestrpnostjo, imeli v rokah. Delo je naraslo v tako obširno knjigo, da ni čuda, če se je malo zavlekla njegova izdaja. Bo pa zato predstevanje toliko veče, ko bodo vši videli, da niso zaman čakali.

Obiskali smo g. Gaberščka, da ga povprašamo, tudi mi nestrpni, kako in kaj je z njegovim drugim delom. Seveda ga nismo našli doma, kajti on je izšel, zbiral in pripravljal snov za nadaljnjo knjigo o Trstu in Istri in katere ima že nad 400 strani popolnoma pripravljenih. Dobili smo ga drugi dan in obiskal nas je nato v naši redakciji. S seboj je prinesel prvi, še ne vezani iztis knjige. Listali smo po njej. Pred nam se je vrstilo leto za letom, od 1901. do 1924. Od splošnega političnega položaja, do najdrobnejše vesti z dežele, ki je bila količaj v vzročni zvezl s splošnim razvojem in vsi dogodki teh let, količaj važni za splošno politični in kulturni razvoj skupnosti, vse je tu nanizano. Že samo en pogled nam vsiljuje misel, da bi brez te knjige ne smela biti niti ena zavedna naša družina.

Knjiga je posvečena g. dr. Dragu Marušču, banu dravske banovine, s posebnim posvetilom, ki je natisnjeno na prvem mestu. Temu posvetilu je odgovoril g. ban s pismom, ki je natisnjeno na drugem mestu v knjigi. Sledi še pismo g. senatorja Hribarja, kateremu je bila posvečena prva knjiga »Goriških Slovencev«. Tem pismom sledi zgodbina dobrih dvajsetih let. Prepričani smo, da bomo najlažje povedali pomen knjige s tem, da prinesemo posamezne odstavke iz teh pisem. Obširnejše poročilo in kritiko moramo prihraniti za kasnejše, ko bo knjiga na razpolago vsej javnosti.

Pisec se spominja v posvetilnem pismu dneva mobilizacije 26. julija 1914., ko sta njega in g. dr. Puca, oba zaprti že v goriških zaporih, obiskala dr. Marušč in brat pisca, da sta se skozi lino kazemate na goriškem gradu, poslovila pred odhodom na fronto. Dra. Marušča je potem peljala pot na rusko fronto, od tu s srbsko vojsko preko Albanskih gorov in dalje v Pariz in nato v Ameriko, kjer je bil član in vnet sodelavec »Jugoslovenskega odbora«. Pisec pravi:

»Ta moja knjiga je odsev tistega vesetranskega dela v najini domaćini, ki je bilo do svetovne vojne tudi plemenit del Vaše nežne skrbi, Vaše rodomljubne duše, Vašega slovanskega srca in hrepenenja — in tako tudi živa slika, kolik delež smo sistematski in zvesto pripravljali za čim sijajnejšo, na vseh poljih bogatejšo Domovino...«

Dalje se pravi:

»Ta knjiga »Goriških Slovencev«

nam oživila lepe spomine na dneve plovilnega ustvarjanja narodovih dobril, ki smo jih namenili prinesi v dar veliki Jugoslaviji. Namesto tolike radoši je pa nam ostala le bridka velika solza, v kateri tonejo biseri stotisočev zlatih strtilih src, ki sta jih moralna menadoma zapustiti v dobi najbolj zakletih usode, ki je kdajkoli mogla doleteti kak narod... Tudi mi dva ubežnika sva se moralna umakniti iz Grogorčičevega »planinskega raja«, ubežnika iz raja ob naši divni Soči, ob našem sinjem Jadraru, iz raja, ki ste ga pojili s svojim mladeničkim delom tudi — Vi, naš živali, neugnani kraški sin...«

Tako spremila kaktor vsakega našega izgnanca, tudi g. Gaberščka povod, pri vsakem delu, v veselju in v žalosti, misel na dom. Kot teman oblak čez jasno sijajno neba prepleta vse delo, vsak odstavek in vsako misel.

V lepem pismu se je zahvalil g. ban za posvetilo. To pismo bi bilo vredno, da ga prinesemo v celoti. Omejujemo pa se le na citate, v topli veri, da ne bo emigranta, ki si ne bi te knjige nabavil. G. ban pravi:

»Pregledal sem doslej natisnjene pole, ki ste mi jih poslali na vpogled, in z radostjo moram ugotoviti, da sta obe Vaši knjigi verna podoba velikega dela, ki so ga izvršili naši predniki in sodobniki v teh burnih časih naše narodne zgodovine. Vsi, ki smo še žive priči njihovih prizadevanj in opisanih dogodkov, moremo biti samo srečni, da se je našlo pero, ki jih je potomcem ohranilo v tako resnični in te podobe vredni knjizi. Niti najmanj ne dvomim, da bodo zavzemala Vaše knjige v vseh naših javnih in zasebnih knjižnicah častno mesto. Saj bodo še pozni rodovi segali po njih, da si predocijo življenje in delovanje naroda, ki ga je po svetovni vojni doletela tako nezaslužena usoda. In tako se bodo zanamci s hvaležnostjo spominjali tudi vseh tistih nešteth mož in žena, ki jih je Vaše pero resilo pozabljenja, spominjali zarez lepega narodnega, gospodarskega in kulturnega dela, ki ga je vršilo naše vrlo goriško ljudstvo pod vodstvom mož, ki jih predocujeva Vaši knjige!«

G. senator Ivan Hribar, ki je, kot pravi pisec, omogočil leta 1889. tisto sistematsko delo, ki ga je pričel s sprejemom »Soče«, ki mu je tudi dal spodbudo za izdajo knjig »Goriških Slovencev«, pravi takoj v prvem stavku:

»Hvala Ti za poslani mi natis večne družega zvezka Tvojega epochalnega dela zgodovine »Goriških Slovencev«. Dalje se pravi: »Reči moram, da si se s pravim majstrstvom znal uživeti v postavljeni si nalagi. Saj nam podajaš iz razgibanega življenja najboljšega dela našega naroda najvažnejše s precizno jasnostjo, dočim nas tudi o manj važnem poučuješ tako natančno, da si moremo napraviti pravilno pojmovanje

o njihovih vzročnih učinkih na prve. Dejal sem, da si ustvaril epochalno delo. Tej označbi pač nikdo ne bo mogel oporekat. Tvoji obsežni knjigi bosta namreč neobhodno potrebni pomagali vsačemu zgodovinarju našega naroda, ker sta verno zrcalo vseh političnih bojev ter gospodarskih in kulturnih prizadevanj naših z izredno brihtnostjo in blistromnostjo obdarovanih rojakov ob bregovih Soče, Vipave in Hublja ter na trdih kraških tleh!«

»S svojim delom si ustvaril glasen memento nam, naj imamo neprestano pred očmi zacasno izgubo tega dela slovenske domovine in naj ne pozabimo, da brez njega Jugoslavija ni polon!«

G. Gaberšček je pričel pisati zgodovino našega ljudstva v Primorju. Hvaležni mu moramo biti za to velikansko delo, ker sicer bi šlo zelo mnogo v pozabovo. S tem in se z onim kar bo izšlo, bo izpolnjena velika vrzel. Ogromno, do podrobnosti izčrpano delo, bo vsekakor podlaga vsemu, kar bo na tem še nastajalo. Postavljen je s tem temelj naši zgodovinski kroniki, kroniki našega zaslužnega ozemlja.

Cuditi pa se moramo še poleg vsega izredni žilavosti, neizčrpani energiji in neutrudni volji moža, kateremu poteče v jeseni sedemdeseto. Saj si je težko predstavljati vse to, če pomislimo še, da je že od rane mladosti do danes izčrpal že ogromno energij za prospeh sedaj zaslužnega ljudstva, a je kljub vsemu ostal še neizčrpan, svež.

Ko opozorjam našo emigracijo na to novo delo g. Gaberščka z željo, da bi pridno in s pridom posegala po njem, se pridružujemo g. banu dr. D. Marušču, ki pravi:

»Ob obvrštvu pričujoče knjige Vam iz vsega srca želim, da Vam prijazna usoda izpolni Vašo končno zamisel, da podarite svojemu narodu še dve podobni deli o Trstu in Istri. Postavili si boste spomenik, ki bo ob sedamdesetletnici Vašega življenja na najdostojnejši način venčal plodno dobo Vašega nad petdesetletnega javnega delovanja. S temi knjigami se boste vredno oddolžili zemlji, ki nas je rodila, ki smo jo ljubili in jo se vedno goreče ljubimo kot svojo mater. Pričajo naj sedanjam in bodočim pokolenjem, da je ob solnčnih bregovih Soče, na obali sinjega Jadrana in na sivih kraških planjavah živel zdrav in pošten narod, ki je moral nastopiti trnjevo pot na Golgotu samo radi svoje globoke vere, da je svoboda njegova prirodna pravica in borba za njeno njegova sveta dolžnost!«

* * *

Razgovarjali smo se z g. Gaberščkom in poslušali vneto njegovo besedo o vsem iz preteklosti. Pozabili smo mu ponudit stolico. In ko se je vendar eden zmislil na to in opravičil nerodnost, je veselo zavrnil: »Med mladimi postanem mladi!«

Ne, nam se je zdele, da ne le med mladimi, ampak še vedno ste mlad g. Gaberšček, in marsikateri bi moral kloniti pred Vašo svežostjo in mladostno žilavostjo. — (Z-)

PROŠNJA ZNANCEM IN PRIJATELJEM.

Druga knjiga »Goriški Slovenci« mi je narastla na polnih 640 strani klubu temu, da sem nad 100 strani gradiva izpustil ali znatno okrajšal. To pa sem storil zategadel, da sem mogel že v tej knjigi prinesi ves naš inventar, ki smo ga pustili Italiji in fašizmu... Zdi se mi, da najde vsakdo v tej knjigi vse to, kar si od nje želi izvedeti. — Pa sodbo o tem prepuščam čitateljem in pravilni kritiki.

V Ljubljani, Celju, Mariboru in Beogradu bodo knjige razdeljevali posebni moji zastopniki, ki bodo proti potrdilu spremajali tudi denar. — V prav nujnih slučajih bodo mogli dovoljevati tudi plačilo v obrokih, ki jih bo po dogovoru odpeljevati po položnicah poštne hranilnice.

V prav resno uvaževanje pa pripomorem to opazko: Poslal sem knjige le takim rodoljubom, ki so jo naročili s svojim podpisom bodisi pri meni ali mojem zastopniku. Z obzidrom na to obveznost sem imel pogum, da sem knjigo dal v tisek. — O vrednosti te knjige sta dala ban dr. Drago Marušč in gospod senator Ivan Hribar svoje gotovo merodajno mnenje v pismih, da me podpirajo v tem podjetju, kajti nameravam izdati v razmeroma kratkem času še dve enako obsežni knjigi: Trst in Istra, in sicer od najstarejših rimskega časov do fajštovskega naslja. Rešimo vse spomline na svojo minulost, da bomo znali cenniti sebe, svojo preteklost, in da bomo vedeli, kakšno prihodnost smo zaslužili.

Vem dobro, da so časi prav težki, ali tudi naša usoda je težka, je strašna, in ni je žrtve, ki bi bila prevelika v — borbi za lepo bodočnost.

V Ljubljani, 1. julija 1934.

Andrej Gaberšček

pisatelj knjig »Goriški Slovenci«

KVARNERSKA PRIGOVARANJA ILI PO KEJ TO BUSULI PLOVI PARUN MATE BALOTA?

I

Jedne kasne večeri, poslije trešeta, smo iz zadnjih ungarške čarde i stupivši na prostran ulicu, digli glave i duboko udahnuli svježega zraka. Gledajući tako u ariju, opazio je Mate Polarni zvijezdu i Heleninu braću, Dionskure i, naravno, sjetio se mora i plovide po njemu. Desi se tako nama da hodamo čitavu uru po širokini panonskih sokalcima govoreći o uvalama i dražicama, o sirenama i pišmoljima, o lebićadama i o papagaju. Matere božje trsatske, zavjetnom daru mornara, koja je plovana zadala jezero Jada i pokore. I počasno pri tome ponekad ronimo suze, ljudi Panonci, koji nas sretnu i koji plaku, kao što i pjevaju samo kad su napiti, misle da smo i mi napiti, i ako — Bog i duša —daleko od mora živimo skoro kao trezenjaci ili, što rekli Splitčani, ka' beštje. I te me je dokle večeri Mate stao špotati što nisam došao u Vantačić ili kako on, ispravnije, kaže: u Vantačić, a kad sam mu, po ne znam koje put objasnio skromnost moje flote i nevjernost kvarnerskoga mora, rekao je, da sam mogao doći ka' u karocu po buri, jer da me bura iz Urinje nosi u Vantačić »vajk drito u krmu«. Ja sam šutio, jedno, jer nisam bio raspoložen za barfu, a drugo, jer sam te večeri bio dobio tri partije, a po jednom nepisanom ali od svih igrača poštovanom zakonu, onaj koji dobija nema pravo da se buni, respektive — kako je govorio pokojni Jože Roža — onaj koji gubi ima pravo da grdi. A kad sam slijedećeg puta gubio i bio oran za barfu, nije bilo Mate medu kumpanjima. Ne sjetam se tačno, je li bio pošao u Gdinju da proučava izvod poljskih bekona, ili u Malinsku da skuplja gradivo za povijest lovrensko-kastavskoga rata. I tako je stvar pala u zaborav. A i koja bi mi bila fajda da oponiram? Pjesnicima, kako nas uči star Oracio (De arte poetica, 9—10), sve je moguće i dopušteno; može Mate, ako hoče, da zapovijedi svojoj »Kalavojni« (tako se nazme zove i Martin detnaut ili, po kastavsku, »Nebojše-

ga«), da se pretvori u Pegaza, da od jedra načini krila i da ga ponese kuda i kako mu se prohtjede. Sa pjesnicima ne možeš ni dobiti ni impat.

II

Stvar bi dakle bila zaspala, da je Mate nije razbudio svojim člankom u podlistku »Istre«.

Tu nije samo rečeno nego bome i natrakovano (izraz je banatski), da sam mogao u Vantačić po buri ravno u krmu; u vezi s time osporava mi se svaka ribarska i mornarska vještina i to tako odlučno, da mi je jedan bivši revolucionarni admiral izjavio, da, poslije toga članka, ne postojim kao ribar i mornar. Eto, rekok, koliku nesreču može da prizvede vješti stilist kad se namjeri na površnog čitaoca; tu se uništava ličnost postepenim uništavanjem njezinih svojstava: danas nisam više ribar, sutra neću biti mornar, preksutra ciljača drva, dok se tako malo po malo ne pretvorim u Nirvanu. A ipak, korpo de lojika, iz samog članka izlazi njegova neosnovanost u oba pravca! Što se tiče ribarije, članak sam priznaje da nisam nikad ni spomenuo, da bih bio uhvatio koju ribu, što je i istina. A onda, kako va smisla ima osporavati i pisati čitavu tiriteru o nečem što ne postoji? Zašto da lovim ribu, kad je drugi love za me i to ove godine naročito obilno, jer, kako kažu urinjski ribari, mora da se je negdje blizu Malinskog pojavio jedan nov čovjek-lovac, strašan zatornik riba (to ne mora biti Mate), pa je riba od straha pobegla na kostrensku stranu, gdje su ribari nešto — humaniji. Jest, ali, vele, zavaba je to i užitak! Vraga je zavaba: izgubiti noć zbog ješke, peći se nekoliko sati na onom suncu u mirisu trulog bruma, izraniti ruke na udicama i momču špagu i više puta ne uloviti ništa, pa psovati kao — ribar (dotu svete Ane, gradele svetoga Lovre i slične živopisne i dinamičke kletve!). Eno je lani lider kvarnerske diletantske ribarije skoro izgorio a predlane je mjesec dana psovao i vikao, kako su mu neki studenti od nautike strašno zamrsili palinjar i utopili osamdeset pari surgića. I to bi imao biti neki užitak!

I u pitanju mornarstva, parun Mate je baclo balotu a nije pogodio balotu. Postoji srećom uz inkrimirani uskršnji članak slike, a gdje je slika ne pomazu čakule. Položaj barke je tačno

vidljiv: u pozadini kostrenška obala, pramac prema Cresu a jedra naduta prema Rijeci: dakle, tako mi Eola, gospodara svih vjetrova, slika nije mogla biti snimljena po maistralu! Ona je snimljena po buri i tuče Matu ravno u — pero, jer dokazuje bjelodano protivno od onoga što Mate tvrdi. U našem kralju bura poteže na levanat (ISI) a ne na tramuntanu (S) i duva iz bakarskih vrata ili, još tačnije, iz Kraljevške uvalje, pa bi barku, koja bi se otisnila iz Urinje i pustila u krmu, odnijela u Mošćenice ili dajbudi na creski Jablancu a nikako i nikad na Krk, kako kaže parun-Mate, ajkule mu busulu izjele!

Cetraestog dana mjeseca Ivanjščaka ove godine, zahvatila je bura iznenađujuće 83-godišnjeg urinjskog ribara barba-Gustića, dok je u tišni pecao lokarde. Nije mogao da se dohvati obale, jer mu je, pored starosti, puklo iskrpljeni veslo i njegov je legendarni »Ba 108« postao igračka vjetra i valova. U nevolji, priča, sjetio sam se Boga, ali ga nisam znao moliti; zazvao sam, neformalno, u pomoć svetog Mikulu i on se je zaista pojavio u obličju dvojice odvajnih susjednih ribara; bio sam oko pet kilometara udaljen od kostrenške obale i vjetar me je nosio pravcem na liburnijsku obalu. (Vidi protokol N 7/1934 lučke ekspoziture urinjske).

Time je valjda dovoljno pokazano, da se, po buri, iz Urinje u Vantačić, ne može »vajk drito u krmu«.

Kaže parun-Mate, da moj opis njegova palingara spada pod zakon o štampli. Ali onda njegove teorije o kvarnerskoj navigaciji padaju pod udarac zakona o zaštiti javne bezbednosti i o vaspitanju naroda! (Mate, koji tamaškava sa pravnicima, znati će bolje od mene, klasičara, kako se ti zakoni zovu). Jer takove teorije, po gotovo kad dolaze od autoritativne

EMIGRANTSKI TABOR V GROSUPLJEM NA DOLENJSKEM

Dr. ČOK O ZUNANJE-POLITIČNEM POLOŽAJU — Dr. ČER MELJ O NALOGAH EMIGRANTIK V MARIBORU — Prof. RUDOLF I O VLOGI NAŠE MLADINE

Ljubljana, 15. julija.

Z vlasti, paš in na kolesih so dospele člani in delegati najrazličnejših emigrantskih društev na Dolenjsko, da se tu poglibijo zvezne med nami, da se strnejo naše moči in da si naberemo novih sil za nadaljnje naše delo.

Na taboru se je zbralo mnogo ljudi, ki so 10. ur predsednik »Tabora« v Ljubljani g. Štrekelj otvoril zborovanje pod milim nebom na travniku v Prapročah.

Poudaril je, da bi bila udeležba gotovo večja, da ni ravno nas emigrante tako zelo zadela gospodarska depresija današnjega časa. Vendar prav iz srca pozdravlja te, ki so se zbrali, posebno današnje govornike dr. I. M. Čoka, saveznega predsednika in naše delavne borce g. dr. Cermelja in g. prof. Rudolfa. Dalje pozdravlja delegate »Soče« iz Ljubljane, Celja, Novega mesta, »Orjema« iz Trbovca, »Krnac« iz Črnomlja, »Tabora« iz Kamnika, »Sloge« iz Kranja in »Zore« iz Šiške. Pozdravlja tudi soorganizatorje tega tabora tovarša iz »Orjema« v Kočevju, ki so sicer dospele v majhnični številu, a vendar s svojo navoznostjo pričajo, da bo društvo v Kočevju nadaljevalo pot, ki si jo je začrtalo. Nato sta bili prečitani brzojavki »Kluba Primorce« iz Ljubljane in »Istre« iz Zagreba, ki sta želeli taboru mnogo uspeha. Udeleženci so delegate pozdravili.

Nato je bil izvoljen za predsednika tabora prof. Gorup, ki se je najprej spomnil žrtev fašističnega nasilja. Prečital je imena vseh in so to navzoči stope poslušali h oknu pa zaklicali vsem našim mučenikom trikot slava!

Prvi govornik, predsednik Saveza g. dr. I. M. Čok

je govoril »O zunanje-političnem položaju in o naši emigraciji«. Pozdravil je navzoče v imenu saveznega direktorja, nato pa med drugim nadaljeval: Naši tabori so potrebni, že zaradi tega, ker smo odtrgani od doma, odtrgani od zemelje, docim so drugi doma in morejo nemoteni obdelovati svoj košček zemlje. Zato moramo mi združiti svoje sile strniti se v močno falango in si medsebojno pomagati. Moramo pa tudi poglobiti našo ideologijo.

Naš problem, je problem, ki more imeti nedogledne posledice. Je problem reda in miru v Evropi.

Nato je govoril o neurejenosti razmer v Evropi, o stanju ki sliči razburkanemu morju. In o teh zunanje-političnih razmerah, ki so med sabo tako tesno povezane je težko govoriti.

Kar pomni zgodovina so se trudili vladarji in državniki da bi ohranili mir, preko rimskih cesarjev, Napoleona, Sveti alianse in antante, vse do »Pakta četvrtice«, ki ga je zamisli Mussolini. In četudi je bil ta pakt v konceptiji dober, vendar je imel 2 napaki, namreč to, da je Mussolini iskal tu svojih koristi in da je s tem, ker je zahteval, da se pakt podpiše v Rimu, hotel povdarniti hegemonijo in prestiž Italije. Druga napaka je neiskrenost. In to je tudi bilo tisto kar je pakt pokopalo. Drugi poraz italijanske diplomacije moremo najti v balkanski politiki Italije, ki je imela od vsega pocetka načrt: postati gospodar Sredozemskega morja, severne Afrike, dominirati pri vprašanju ureditve balkanskih in podonavskih držav. A tu je Mussolini naletel na večjega državnika, ki je Mussolinija premagal. In tako vladimo preokret v Albaniji, dogodki ob Draču jasno kažejo to in drugo smer v Bolgariji. In ko pride do popolnega ujedinjenja z Bolgari, ta čas gotovo ni dače, bo zasijala prava sreča Jugoslovjanom.

Naša vloga v tem boju pa mora biti identistična-revolucionarna. Tu je treba povdariti, da se naši interesi, oziroma interesi naših bratov tu, četudi smo eno, vendar 100% ne krijejo. Da smo dobri Jugoslovani, dokazuje naše življenje tu, še bolj pa boj naših tam preko, ki zaradi svoje narodne zavesti dnevno umirajo. A kljub temu mi emigrantje nismo naši na rodnih tleh one bratske ljubezni, ki smo jo upravičeno mogli pričakovati! In če v svojem delu ne moremo doseči tistega kar hočemo mirnim potom, potem naj v slučaju drugačne rešitve pade odgovornost na onega, ki sili naš narod tam preko in nas emigrante tu, da se teh sredstev poslužimo.

Drugi govornik gospod dr. Čermelj je govoril: »O našem položaju v Južni Krajini in o nalogah naše emigracije.«

Postavil je dva dneva, 13. julij, ko je bil požgan naš Narodni dom v Trstu, naj bo naš memento, Beli orel v Trogiru pa naš cilj in program. Oba ta dneva nista našla niti v enem časopisu malega odmeva! Tako radi torej pozabljamemo na gorje. Pa saj se res dnevno gode take stvari, da je skoro odveč pisati o njih. Zato pa je dolžnost nas vseh in posebno za naše organizacije mora biti obvezno, da se vsakega dogodka spomnijo, da dobe predavateljev, da ne puste niti ene krvicne ne da bi jo obdelali. Pa ne samo teh ki so padli, tudi na tiste žrtve je treba misliti, katerih je neštetno, ki so brez krova zaradi dražbi in z otroci lačni umirajo. In vseh drugih, ki še

trpe in se z narodom, med narodom in za narod bore. Prilike so vedno hujše in vse to nam je jasno pred očmi. 13. julij je bil začetek, konca ne vidimo nikjer.

Ker je to tako jasno, je jasen naš cilj in program! Beli orel na mesto beneškega leva in italijanske trikolore. Naš cilj je jasen: popolna odcepitev Julijanske Krajine od Italije in priključitev svobodni Jugoslaviji. In če je tako jasen cilj potem naš program ne sme poznavati niti koraka na desno ali na levo! Ne smemo zaupati niti italijanskim popularcem, niti komunistom, niti Vatikanu, ki v boju za raznarodovanje našega ljudstva fašistom dobro pomaga, ne smemo se zadovoljiti s nikako autonomijo, ampak delati za popolno osvoboditev (burno pritrjevanje). Kako, to je stvar nas vseh, posameznih organizacij in Saveza.

Tukajšnji prebivalci so naši bratje, imajo popolno pravico do naše zemlje tam preko, mi smo isto tako Jugosloveni kot oni, zato smo jim enakovredni in je njihova dolžnost z nami delati za skupni cilj. Naša dolžnost pa je zanesti našo misel med slehernega, v najbolj oddaljeno vas, v najnezznatnejše društvo.

Če bomo delali tako, potem gotovo ni daleč čas, ko se bo povsod tam, kjer se danes šopiri na naši zemlji fašistični snop — bell! bell! jugoslovenski orel (burno odobravanje).

Nastopil je profesor Rudolf z referatom: »O vlogi mladine v osvobodilnih pokretih in o nalogah naše mladine.«

Predgovornika, pravi, da sta mu skoro vse pobrala z jezika. To je samo dokaz, da smo si edini. Saj drugače biti ne more. Mi imamo dogmo: »Na Trst, Gorico, Reko, Puli!« In te se moramo dr-

žati, ta nam mora svetiti v vseh naših delih, akcijah in podvigih.

Emigracija je moderna tvorba. V starih časih tega niso poznali, ker so sovražniki enostavno vse, ki jim niso bili po volji, pomorili. Danes telesno ne ubijajo, a moré ljudi duševno! In če hočemo temu napraviti konec, potem si moramo vstvariti svojo ideologijo, cilj si moramo najti. In če ga imamo, saj ga vemo: osvoboditev, potem se vprašamo, kako ga doseči? Najboljše je pogledati zgodovino. Treba se nam je ozreti samo v osvobodilne boje Srbije in že vidimo, kako se osvobaja. Pravijo, da smo nekulturni, da smo Balkanci! Saj smo res Balkanci! Balkan ni vprašal gospode pri zelenih mizah, diplome in ostale, vzel je s puško in zmagal. Naš boj je naperjen proti Italijanom. Proti vsakemu Italijanu, ne samo fašistu! Nič nimamo pričakovati od njih. Ugotovili smo, da ne maramo autonomije.

Zato pa mi vsi, ki smo tu, orožju, ki gre zoper nas, postavimo nasproti enako orožje, držimo se izreka: »Knjiga in puška!«

Governik je bil mnogokrat prekinjen z burnim aplavzom, ki se tudi na koncu ni polegel. Gospod Gorup se je vsem governikom lepo zahvalil. Predsednik Saveza je apliciral svoje besede na izvajanja predgovornikov, nato pa je bil predpoldanski program končan.

Popoldanski program se ni mogel izvesti, ker je udeležence zmotil dež, vendar pa pomnimo vsi odgovorni in neodgovorni, da niso dovolj samo besede, da bo treba tudi dejanj in da je dolžnost nas vseh zanesti tega duha vsaj v tiste organizacije, čiji delegati in člani so bili na zboru. Čas je, da prekinemo z mlačnostjo. Treba nam je odločnih dejanj! — (—av).

PRED ČETRNAEST GODINA ...

13. julia 1920 zapallo je Francesco Giunta sa svojim bandom trščanski »Narodni Dom Balkan«. Postao je zbg toga herojem i bio je bogato nagradjen. On se tim gestom ponosi i sam le otvoren in s priznanjem pisao o tom svom zločinu, koli će za sva vremena ostati kao najgadnija mrlja u historiji »civilizovane« i »kulturne« Italije

Glasovi štampe

FRANCUSKA ŠTAMPA O TERORU U JULIJSKOJ KRAJINI

Pariški list »L'Ère Nouvelle« od 8. julija donosi slijedeči vijest iz Trsta:

Agenti fašističke javne bezbjednosti »Ovra« izvršili su nedavno jednu opću ratičju u krajevinama Gorice in Trsta medju stanovništvom jugoslovenske manjine. Mnogo brojni teretni automobile vracači su se u Gorico in Trst puni uhapšenja. Zatvor u Trstu su prepuni. Medju uhapšenicima nalaze se u Idriji slovenački avokat F. Vidmar, bivši sudija u Gorici Josip Brata, F. Didič vla-

snik jednog velikog hotela u Idriji, S. Bajt, direktor jedne trgovske agencije, itd., itd.

Više od dvijesto Jugoslovena su uhapšeni in medju njima se nalazi izvjetan broj žena i djece. Uzroci ovih hapšenja su dosada nepoznati, jer nikakva optužba nije saopćena uhapšenim licima. Stanovništvo jugoslovenske manjine u Julijskoj Veneciji je vrlo uzbuđeno zbor o ovih hapšenja, utoliko više što su fašisti pustili glas da će uskoro doći do novog čišćenja sumnjičivih Slovena.

ČEŠKA ŠTAMPA O TEŠKOM STANJU JUGOSLAVENA POD ITALIJOM

»Narodni Politik«, Prag, od 7. julija, donosi članak u kome pokazuje na prilike njemačke manjine in Češkoslovačkoj in jugoslovenske manjine u Italiji. Nijemci in Češkoslovačkoj imaju šta više još i mnoga nadprava«, koja su im ostala iz vremena Austrije, pa ipak se žale na »ugnjetavanje« od strane češkoslovačkih vlasti. Za njemačku manjinu u Italiji zauzimaju se Austria in Njemačka, ali je ona izložena svima onim progonima, iako u manjini mieri, koje mora da snosi slovenska manjina in Istri, Gorici in Trstu. »Onih 600.000 Slovena ne nalaze ni takav oslon kod jugoslovenske vlade, koljim Nijemci u bivšem Južnem Tirolu kod austrijske in njemačke vlade. Jugoslovenska vlada mora svakog puta da sprječi svaki protest sa jugoslovenske strane, da se ne bi izazivala Italija, iako se Italija povodi za

principom, da je najbolja obrana napad. Zato talijanska štampa svakog časa napada Jugoslovene.«

* * * Praške Novine donose u broju od 29. junija članak, u kome se povodom poslete generalnog sekretara fašističke stranke Starace Istre, izlaže teško stanje našeg naroda u okupiranim krajevima. Poslije ovog posleta su nastupila hapšenja u masama »sumnjičivih« elemenata, količi je bilo toliko, da nisu bili dovoljni zatvori, nego su u tu svrhu upotrebljene kasarne in škole.

Kao primer talijanske zajedljivosti citira se članak »Corriere Istriano« od 16. junija, objavljen pod naslovom »Slovensko-barbarstvo«, gdje se kaže, da Starace dolazi na granicu zato, da bi Jugoslaviji »pokazao zube«.

KLUB PRIMORSKIH EMIGRANTK V MARIBORU

Društvo »Nanos« je sklical sestanek svojih članic, ki se ga je udeležilo lepo število. Sestanek je vodil predsednik »Nanos« g. Marino Kralj ter obrazložil namen sestanka in naglasil potrebo po ustavivitvi samostojnega odseka primorskih emigrantk. To zamisel so vse navzoče toplo in z velikim navdušenjem pozdravile. O trpeči primorski ženi je spregovorila nato učiteljica Slava Pahorjeva, dr. Verčon pa je pozval navzoče, naj pripelje dr. Število s seboj tudi tiste, ki jih doslej pogrešamo na vsaki takri slični prireditvi ter podobnem sestanku. Izvoljen je bil začasni odbor, ki bo pripravil vse potrebno za ustavovitev klubu primorskih emigrantk v Mariboru.

Začasni odbor kluba se sestoji od sledenih članic načelnica g. Češna Pahorjeva, ter ga Polh, Fradel, ga. Klešnik, g. Češna Kraljeva Elvira, Štokova Angela, ter Starčeva Zora.

PREDAVANJE V MARIBORU

V Mariboru je predaval o emigrantskih vprašanjih g. Danilo Viher bivši predsednik »Nanos« in agilni emigrantski delavec.

DELOVANJE EMIGRANTSKEGA DRUŠTVA »KRN« V ČRNOMLJU

Po lanskem taboru, ki je postal marsikom v spominu je drugačno neumorno delovalo za emigrantsko stvar. S pičlimi sredstvi, ki je imelo društvo na raspolago, je skušalo lajšati gorje onih rewevjev, ki so bili primorani bežati preko meje in iskat zatočišča v svobodni domovini. Videli smo, da je naša pomoc nezadostna. Hvaležni smo črnomeljski mestni občini, ki nam je pri delu izdatno pomagala. Mimo nas vodi pot od morja proti Ljubljani in Zagrebu in obratno in tu prihajojo v poštev oni rewevje, ki gredo trebuhom za kruhom. Pridelili smo božičnico za revno emigrantsko deco raztreseno širom Bele krajine. Pri tej akciji smo bili deležni izdatne podpore od strani oblasti in posameznikov. Sredi naše kotline stoji grad Krupa. Usoda je hotela, da je postal v zadnjem času mala kolonija emigrantov. Društvo mora skrbeti za te ljudi, ker niso razmere še popolnoma urejene. Spomladi smo imeli predavanje prof. I. I. ki nam je s živo besedo podal žalostno sliko naših preko meje. Največji kontakt imamo z emigrantskim društvom »Istra-Trst-Gorica« iz Karlovca in to v medsebojni pomoči. Enako smo v prijateljskih stikih z našo emigracijo v Kočevju in Novem mestu.

VRTNA VESELICA EMIGRANTSKEGA DRUŠTVA »KRN«

Emigrantsko društvo KRN priredi vrtno veselico, katere čisti dobitek je potreben za mimoščitno revnimi emigrantom. Vrtna veselica se vrši 19. avgusta popoldne na Kanizariči pri Črnomlju pri tovaršu g. Možini. Program je dokaj zabaven. Med točkami igra dobro znana črnomeljska godba. Naše sosedno društvo »Istra-Trst-Gorica« iz Karlovca nastopa s svojim dobrim kvartetom in izbornim »skupletistom«. Zabavali se bodo tudi igralci na krogle. Na tekmi, ki se bode odigrali vdobi najboljši igralec krasno izdelano diplomo kot belokranjski prvak na krogle za leto 1934 in barile dobre kapljice. Kdor se upa najpozusi. Preskrbljeno je za dobro vino, toplo in mrzlo jedačo, pečenem janjkom, pecivom i. t. d. Kdor pride z izletničkim vlakom ima popust. Vstopni ni, ker pa je namen društva pomagati trpinom, se darovi hvaleno prejmejo.

Vabimo prijatelje in znance, da nas ta dan obiščejo. Prijatelji vode imajo v neposredni bližini kopališče. — KRN.

MUSSOLINI MLATI ŽITO.

Trst, julija 1934. — (Agis). — Italijanski časopisi poročajo in posebej povdajajo: Duče je zmatil z mlatilnim strojem na izsušenem Pontinskem močvirju 26. 7. žita, delal je tri ure in zato zasluzil 6.55 lir. — Ko to čitamo se nam zdi, da se dogaja pred nam zgodobica o tisti muhi, ki je junaško sedela na rogu vola, ki je vlekel plug in je samozavestno odgovorila, ko so jo vprašali kaj da dela: »Orjemo!«

NOVA MAŠA PRIMORSKEGO ROJAKA LUDOVIKA NOVAKA

V nedelji 15. t. m. je imel na Rakovniku (Ljubljana) novo mašo g. Ludovik

NAŠI ŠTUDENTI U SPLITU

Split, jula 1934.

Dragi moj Jive!

Imam veliku želju da ti povidam zadnju splitsku štoriju, samo me je niko strah, da bi je moga čuti uni ki ni triba da je čuje. Ali da je po nesrići cuće susid, ošte bi mu se širilo srce od dragosti, kad bi zna kako smo munjeni... Rokuc i Ninetin moreš je prez straha povidati, oni nisu brbljavci...

Donke, dragi moj Jive, slušaj me dobro i uno ča te interesira zapiši, a uno drugo stavi za uho. — Ja i barba Rike šetamo ti jenega dana, — a bilo je to, ko se dobro spominjem uvi pašani torak — po splitskoj rivi i jušto kontraštamo, jali je bolje danaska i najzadnjemu Zulukasferu u črnoj Africi ali našim bratom u Istriji, kad na jedanbot ugledamo kako za digon šputnaje vapor z Dubrovnika, a na njemu jeno malo jato istrijanskih tici. To su ti, brate, tici ki su odpruhni prvo vrimena z gnizda od straha da hi ne stave u gajbu, stave njim črnu košulju, — ali kako naši Žminjci reču, stomanju, — i navade hi pivati: »Eja, eja alala!«, unako kako papagaje. Obašli su, kako čujen, nika kraje po uvoj lipoj Jugoslaviji i prvo nego odlete doma u Ljubljani i Zagreb kadi su učinili novo gnezdo — stilli su da vide i — Grgur Ninskega, kako u hladu turnja sv. Duje priti s prstom Diklecjanu.

Kad je ugleda vapor da si samo viđa barba Riku, kako se je hitro ubrunja od mene i počeja bižati h portu! Ja san se ferma, zinuva kako prid nikim mirakulom kad san vidija njega kako je najedanbot posta hitar kako mladić od dvajset lit, a nebore, čovik je od svojih šezdeset i nikoliko! I on ti drito na vapor! — Kad je splitska mlađež vidila barba Riku da biži u port, valje je znala, da to ni za niš. I nakupilo se na rivi čuda, čuda svita. Najveć, kako vajk mlađeži. I sva je ta pusta mlađež stila da dođe blizu vapora, ma nedan ni moga blizu. Samo je barba Rike moga poći na vapor i tamo je lipo pozdravljava naše tice. Jedan mladić ki se je bija malo preveć stipljana suncu, mora je poći u hlad, da mu se krv smiri. — Vidiš, kako je dobro biti po koji bot hladne krv!

Međutim dokle je barba Riku poša na vapor, ja san gleda svit na rivi kako z dalekoga gleda na vapor kadi su bili naši tici. Rekli su mi, da hi je barba Rike lipo pozdravljava, unako kako on, kako stari literat, zna. On da njim je mriž drugin besidan rekao: »Mili moji tici z naših sunčanih zgubljenih krajil Sinci Istre, Trsta i Gorice, pozdravljan Vas u ten našem starem Splitu, ki je vajk visoko drža našu slovensku banduru. A ne pozdravljan Vas samo u ime splitskih braće nego kako Istrjanac. Vaš stariji brat, ki je kako i Vi od kalabreške kulture od priko dva miljara lit mora ubižati u bratsku Jugoslaviju, da ga kultura ne zadavi. Svi mi vidimo u vami dicu une drage zemlje, unega našega lipega kraja, ča nan je dinboko u srcu, a vi ste nan dobro došli, ašto ste krv naše krv, naši tici sokolići i ašto će plamin vaših mlađih duša još već zagrijati naša srca, da nan još već poreste ljubav za unu našu nesričnu ali dragu zemlju, za sad zgubljenu, i za naše brate upregnute u jaram mrskega furešta. Mila braćo, mladi tici naši: dobro nan došli!«

Uve 1 uvakove beside je rekao naši dragi barba Rike, ki zna tako lipo predikati, ali blizu nismo smili, da se po vragu ne bi prejako čuja naš glas ki tako lako smuti našega susida z prikolice. Pokle smo svi posli na Narodni trg i brate moj, tako lipo čuvani, da je bilo milinja gledati... Tamo su naši tici stavili zeleni vinac na spomen-ploču s trakom na kojoj je bilo napisano: »Akademici Istra, Trsta i Gorice — Junacima palim za otadžbinu«. — Unu večer smo još bili skupa puli Matica, ali kako je mlađež bila trudna z puta, pustili smo hi rano doma. Svejeno nismo hi pustili prvo nego su nan zakantali kuju našu istrijansku. A mi domaći smo pokle sami kantali »Vrbniče nad morem« i druge naše stare i posli smo spati na male ure...

U sruđu večer imali su naši mlađi tici da nan pokažu ča znaju, da nan zakantaju ku našu domaću istrijansku. Na Narodnem Trgu nisu smili, ašto da tamo ima malo arije mriž hižami, pak da bi njih moglo lako naškoditi, a i to, da bi, ko dođe puno svita, ki pa u afan, ašto zaspavljje mriž hižami nima dosti friške arije... I tako smo mi pensali da u miru božjem pasamo ku uricu skupa z našom mlađeži, da se prenesemo u misli tamo priko Drage, ali zpod Učke, ali u Liburniju, ali u Premanturu, ali u Marčanu, ali, — svejeno kamo, u ki će kraj naše zgubljene zemlje... I zato smo posli u Ivanjševiću, na Firulan. Pod večer je bilo malo dažda i vitra, ali pokle je lipo razvedrilio i mi ti se uputimo h Ivanjševiću, da čujemo našu dragu mlađež. Ivanjšević njen je stavljai i podij, da budu na višen i da ih lipše vidimo i čujemo. Oni su na pojdi stavili i našu istrijansku banduru i,

PROPAGANDNA TURNJAVA STUDENATA EMIGRANATA

U SPLITU, TROGIRU I ŠIBE NIKU NAŠI SU STUDENTI D OČEKANI SRDAČNO, ALI IM NIJE BILO DOZVOLJE NO DA IZVRŠE ONO ŠTO SU IMALI NA PROGRAMU

U SPLITU.

Split, 12. jula.

O dočeku naših akademičara u Splitu je u našoj »Istri« već pisalo, a sada javljamo još o samom boravku njihovom u Splitu i o koncertu. Iako je služben doček koji su spremala razna nacionalna udruženja morao izostati dočekao je akademičare velik broj publike. Te je večeri priredjen intiman sastanak akad. sa ovađanjem Jugosl. Maticom na čelu s našim Rikardom Katalinićem-Jeretovom, društvo »Istra« i jugosl. nacionalnom omladinom i proteklo par sati u vremenu raspoloženju, pjesmi i klicanju Istri, Trsta i Gorice. Drugo je veče održan sastanak u bašći Ivanjšević gdje su akad. za stolom otpjevali nekoliko pjesama, budući da im je održanje koncerta bilo zabranjeno. Iako vrijeme nije bilo baš najpogodnije u bašći se oko 9 i pol sati sakupilo velik broj publike koja je živo aklamirala i manifestirala zarobljenim krajevima i akademičarima. Osjećala se doduše neka potištenost na licu prisutnih što ta večer nije mogla biti ono što bi bila da se održao koncerat. No i tako je to veće bila jedna lijepa manifestacija Istri, Trstu i Gorici.

Drugi su dan akademičari razgledali grad, a posjetili su iskopine starog Solinu. Svuda ih je pratilo i bio im tu mačem dr. Brajša, pretsj. ovađanjeg društva Istra. Iz Splita oputovali su akademičari u subotu 14. ov. mj. u Sinj gdje su takoder održali vok. koncerat, o čemu javljamo niže. (jj.)

U SINJU.

Sinj, 14. jula.

Danas poslije podne stigli su ovamo akademičari emigranti iz Trsta, Gorice i Istre koji studiraju u Ljubljani i Zagrebu. Na kolodvoru im je zažljena dobrodošlica u Sinju. Sa par riječi sjetio se zarobljene braće i izrazio nađu da će naskoro i njima sinuti ljepši i bolji dani. U ime akademičara zahvalio se na lijepom prijemu pretsj. Mrmola. Naveče je u prostranom dvorištu Sokolskog društva održan vok. koncerat slavenskih i istarskih narodnih pjesama. Ogroman broj publike s velikim interesom pratilo pojedine točke programa i vrlo živo aklamirao akademičarima i zarobljenim krajevima. I Sinj je dakle pokazao koliko voli svoju Istru i koliko ga boli sudbina te naše braće koja još i danas čame u najgorem ropstvu, dok mi ovdje imamo slobodnu Jugoslaviju. — Koncerat koji ima propagandni karakter zadovoljio je svu publiku i svu su bili ushićeni nad onim što su čuli. One lijepe i milozvučne pjesme koje u sebi imaju i bolnu crtu koja je živ odraz prilika u kojima je živio pod bliskom Austro-Ugarskom, a živi još i danas pod Italijom naš narod, duboko su dirnule prisutne. Danas su sve te pjesme zamuknule gotovo savsim, ali samo za neko vrijeme, a kada dodje čas zaorit će opet po istarskim dragama, ljudadama i brežuljcima. To se najbolje vidjelo i na ovom koncertu, jer je pjesma — duša jednog naroda. Poslije koncerta razvila se slobodna zabava s plesom, koja je u odličnom raspoloženju potrajalila do iza pola noći. Akademičari nose iz Sinja najljepše uspomene, i boravak u Sinju ostati će im uživak u najugodnijoj uspomeni. Specijalno je akademičarima upala u oči velika i iskrena gostoljubivost koju su Sinjani pokazali spram njih i nastojali da ovo par sati boravka kod njih prodje kako najbolje može. U tome su treba priznati potpuno uspjeli. Ne bi trebalo posebno zahvaljivati na svemu tome nikome posebno, jer je čitav Sinj u nacionalnom pogledu na zavidnoj visini, ali ipak ističemo Narodnu odbranu jer je ona provela organizaciju priredbe. (jj.)

kako je nisam vidjela čuda lit, peralo mi se je, da san se na jedan bot naša u — Motovunu.

I počeli su naši mlađi tici kantati... Ali valje su došli k njim i rekli njim, da ne smiju kantati na podiju, nego ako će, da njim je libero kantati za stolom... Si kada čuju to da ni svejeno, ali u oštariji kantaš sa stolom, uz bukaleticu, ali pak se staviš na daske, da te svit vidi. — Moreš ti, Jive, razumiti tu mudrost? — Ja, ne! Ja san se svejeno valje domislila, u ken grmu leži zec. To ti je jopet zaradi našega susida. On, tamo z priko lokve kontrolira svaki naš korak. Pak kako je oštarija Ivanjševića ravno nad vodom, naš se je kanat mogao lako čuti priko. To valja smuti susida, ašto ima slabe nerve i nečistu košljencu. Za volju mira triba imati čuda i čuda pacijence z bolesnim čovikom. A svaki je uni bolan u mozgu ki na silu bi stja biti velik, ali na svaken koraku odkriva svoju plašljivost, ašto tako on san odkriva da je miči, miči...

Sad ti se je zgodilo najlipše, i mogli smo viditi, kako su naši mlađi sakrabojski šegavi. Na podiju ne moru kantati, a smiju za stolom! Ben, dobro, oni ti lipo ponesu svoj stol na podij, sidu se

U TROGIRU

Trogir, 15. jula.

Danas u 1 sat popodne stigli su ovamo iz Splita akademičari iz Istre, Trsta i Gorice. Glavna im je stanica bila baš Trogir, gdje je trebao biti otkriven Bljeli dvoglavi orao na mjestu gdje je do prošle godine stajao mletački lav sv. Marka. Medutim otkriće ploče bilo je zabranjeno. Akademici su ipak u veće održali koncerat kao i u drugim mjestima s određenim programom. Prijе nego predjemo da kažemo nešto o samom koncertu moramo istaći slijedeće:

Akademici su bili iznenadjeni kada su stigli ladjom u Trogir i vidjeli da se on nalazi sav u zastavama, a još više i ugodnije su se iznenadili kada su na pitanje »šta je to danas u Trogiru« dobili kratak odgovor: To je radi Vas! Iako službenog dočeka nije smjelo biti ipak se u tren oka našao oko akademičara ogroman broj publike i na licima njihovim odsjevala je radost što su k njima došli oni čija braća čame u najgorem ropstvu današnjeg vijeka. Odmah po izlasku iz parobroda pozdravio je akademičare gradski zastupnik načelnik g. F. Slade biranim riječima izrazivši željenje što ih grad Trogir ne može onako dočekati kako je htio i kako dolikuje da se dočeka ona omladina koja je gradu poklonila ploču dvoglavnog Bijelog orla — simbol slobode, da se postavi na mjesto gdje je do nedavna stajao mletački lav znak našeg ropstva. Nažalost za sada se otkriće tog Bijelog orla moralno odgođiti, ali nije daleko čas kada će doći i do tog otkrića. G. načelnik se obraća akademičarima pozdravlja njih, a preko njih i svih onih 650.000 našeg naroda preko granice kojima još nije sinulo sunce slobode.

U ime akademičara zahvalio se na tako lijepom i iskrenom dočeku pretsj. Mrmola, a iza toga se otišlo u restoran Central gdje je bio spremljen ručak. Akademici su kroz grad burno pozdravljala publike, a iznenadjenje bilo je još veće kada se stiglo pred općinu koja je bila sva u zastavama. Poslije podne prošlo je u razgledavanju grada i kupanju, a naveče priredjen je koncerat u velikoj dvorani Hotel Centrala.

Koncert je trebao biti održan pod vrednim nebom, ali, budući da se malo prije početka koncerta spustila kiša održan je u samoj dvorani hotela. Još su se akademici našli za večerom (u istoj dvorani), a dvorana je već bila prepuna svijeta koji se upravo jagmio za stolovima i stolicama da si osigura mjesto za kasnije. U vrijeme kada je zakazan početak koncerta u dvorani nije bilo više mesta ni za jednu stolicu. Teško je bilo gledati sav onaj narod koji se gurao na vrata da dospije unutra — ali badava, kiša je padala, a ovi koji nisu mogli doći u restauraciju stajali su kao prikovani vani na kiši, ali nisu se dali kući. Mokri slušali su koncerat! Vjerujemo da bi puno više od 1000 ljudi slušalo koncerat da je vrijeo bilo lijepo i da se je koncerat mogao održati vani.

To što je doživio Trogir i akademici to veće ne da se opisati — to treba samo vidjeti i doživjeti. Po izlazu svih prisutnih po čitavom zbijanju večeri vidjelo se da bi sav taj narod bio spremjan svakog momenta dati sve pa i svoje živote za Istru. Raspoloženje na vrlincu: klicanju Istri, Trstu, Gorici, akademici, Velikoj Jugoslaviji, slobodi svih Jugoslovena itd., itd. nije bilo konca ni kraja.

Pisati o koncertu nešto posebno ne bi zapravo ni trebalo. Koncerat je uspio u svakom pogledu najbolje. Sve su tačke programa primljene s dugotrajnim pljeskom. Velik uspjeh postigla su i dvojica akademici koji su otpje-

vali par istarskih narodnih pjesama. Frenetičan aplauz i povici »još primorali su ovu dvojicu da su opetovali svoju tačku.

Iza koncerta razvila se slobodna zavađa. Pjevanje, klicanje i manifestacije za Istru, Trst, Goricu i njihovo oslobođenje, za moćnu i veliku Jugoslaviju, za Kralja i kralj. Dom trajale su do kasno u noć.

Drugog dana iza ručka slikali su se akademici i domaći pred zgradom općine, otpjevano je par narodnih i patriotskih pjesama, a zatim oprostivši se jedni od drugih krenuli su akademici autobusom u Kaštel Stari, a odayle vlakom u Šibenik, gdje imaju takodje da održe koncerat.

Samo ovo još da spomenemo: fotografije Bijelog orla i druge propagandne razglednice koje su akademici dijelili htio je svaki da ima za trajnu uspomenu na tu večer. — (jj)

U ŠIBENIKU.

Šibenik, 16. jula.

Danas u 5 i pol sati popodne stigli su ovamo akademici iz Trsta, Gorice i Istre, da održe ovdje svoj koncerat. Razočarani su medutim ostali kada su stigli ovamo i doznali da je koncerat zabranjen. Poslani su telegrami Nj. Vel. Kralju, ministru vanjskih poslova i ministru unutarnjih poslova. — (jj)

U SARAJEVU.

(Dopis stigao sa zakašnjenjem) Sarajevo, 3. jula.

Druga etapa akademici emigranta koji se nalaze na propagandnom putovanju po Herceg-Bosni, Dalmaciji i Hrv. Primorju bila je Sarajevo. Iz Slav. Broda stigli su 2. o. mj. Na kolodvoru su akademici dočekali članovi ovađnjeg emigrantskog udruženja »Gortan-Bazovica« i studenti Sarajeva. Naveče održan je u bašći »pod Tonija« vok. koncerat slovenskih i istarskih narodnih pjesama. Bašča je bila dupkom puna gradjanstva što domaćeg što Istrana koji su s velikim interesom pratili koncerat. Slov. nar. pjesme su se publici veoma svidjele, a isto tako i istarske otpjevane u duetu kako je to običaj u Istri. Čitava je priredba uspješna dobro i svu su zadovoljni ostavili baštu manifestirajući zarobljenim krajevima i njihovom što skorijem oslobođenju ispod talijanskog ropstva.

Drugi su dan akademici razgledali grad, a onda krenuli u Mostar, gdje su takodje imali u programu da održe koncerat. — (jj)

KONCERT ISTARSKIH AKADEMICA U SUŠAKU ZABRANJEN.

Iz nepredviđenih razloga najavljeni koncerat i sve priredbe prilikom dolaska istarskih akademici u Sušaku u Gradskom kupalištu dne 19. o. mj. neće se održati.

ITALIJA ZA DALMACIJU

Trst, jula 1934. — U Milanu, u atriju »Instituto E. De Amicis«, otkriven je koncem prošlog mjeseca basrelief iz bronce, koji prikazuje trogirske lavove. Basrelief je darovao jedan komitet, kome je na čelu akademik Ettore Romagnoli, a izradio ga je kipar Giovanni Tommaselli. Prigodom otkrića bile su prisutne sve vlasti i jedna četa »Azzuri di Dalmazia«. Glavni govor za Dalmaciju, u kojem je napadao Jugoslaviju, održao je senator Innocenzo Cappa. Pri koncu su održane javne manifestacije za Dalmaciju i demonstriralo se protiv Jugoslavije.

Ovi dana putuje po Toskani renetat iz Dalmacije Emanuele Fabbrovich i drži predavanja o talijanstvu Dalmacije. U tim predavanjima dokazuje da Dalmatinci s nestrijeljenjem čekaju pojavu talijanskih ratnih lada u Splitu, Šibeniku, Dubrovniku i drugdje, i da su Dalmatinci oduvijek bili iridentisti i cvjet talijanstva. Do sada je održao predavanja u Montepulciano, Pisi i Luci.